Niçin Değil Dizisi

NİÇİN EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET DEĞİL?

Aytunç Altındal

4 kitap

süreç

NİÇİN EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET DEĞİL

süreç

SÜREÇ / NİÇİN DEĞİL DİZİSİ: 04 / Genel Sıra: 08 /
NİÇİN EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET DEĞİL / İnceleme /
Yazan: A. Altındal / Dizi Sorumlusu: A. Altındal /
Kapak: Ahmet Dura / Dizgi - Baskı: Osmanlı Matbaası
Birinci Baskı: Eylül 1984

Her hakkı mahfuzdur.
Süreç Yayıncılık ve Tanıtım Tic. Ltd. Şti.
Piyerloti Cad. 47/49 D. 8 Çemberlitaş/İSTANBUL
Tel: 526 85 27 P.K.: 50 Aksaray İST.

Niçin Değil Dizisi hiçbir kavram ve/veya kurumun tartışma-üstü olmadığı, olamayacağı anlayışından hareketle hazırlandı. Dördüncü kitabı *Niçin Eşit İşe Eşit Ücret Değil,* kapitalizmden aktarılarak, üzerinde düşünülmeksizin gözü kapalı savunulan bir standartın, özellikle Türkiye Sol hareketi içinde yapılmış ilk eleştirisidir.

Aytunç Altındal, yazar ve çevirmendir. Yurt içinde ve dışında yayınlanmış 100'den fazla inceleme ve yazıları vardır. Sekizi telif, dokuzu çeviri onyedi kitabı yayınlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Türkiye'de Kadın (1975); Haşhaş ve Emperyalizm (1979): Siyasal Kültür ve Yöntem (1982); Parababaları (Çeviri, 1973); Sözler (Çeviri, 1984); İhanet Şiirleri (1984).

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

1:1 Eşitlik Üzerine 11
1:2 Eşitler ve Ortak Eşitler 19
1:3 Eşitlik ve Standart 25

II. BÖLÜM

2:1 Eşit İşe Eşit Ücret 30
2:2 Godot'yu Beklerken 41
2:3 İşçi ve Çalışma 45

SONUÇLAR 55

AÇIKLAMALAR, TANIMLAR, NOTLAR 61

GİRİŞ

Türkiye'de, özellikle son iki yüzyıldır, iktisadi-siyasi, toplumsal ve tarihsel kararlar alınırken Batı'nın Kapitalizm - Liberalizm standartlarının ölçü olarak görülmesi ve gösterilmesi bir gelenek olmuştur. Türkiye'ye aktarılan Batılı kavramların, ilkelerin, modellerin bünyeye uyup uymadığına ya da sözkonusu olguların hangi üretim tarzları tarafından hangi iktisadi-siyasi toplumsal tarihsel koşulların ürünleri/sonuçları olduklarına hemen hiç dikkat edilmemiştir. Bu aktarmacılığın kaçınılmaz gelişimi olarak da günümüzde Türkiye'de bir kavramlar, modeller, ilkeler kargaşası/anarşisi yaşanmaktadır. Burada irdelemeye çalıştığım *Eşit İşe Eşit Ücret* de bu aktarma standartlardan biridir.

Bu formüle, 1975'de karşı çıktığım zaman sayısız eleştiri geldi. Üstelik bu eleştirileri yöneltenlerin bir kısmı da *Solcu* çevrelere bağlı kişilerdi. Onlara göre *Eşit İşe Eşit Ücret* demokratik kazanımlar için zorunlu devrimci ve dönüştürücü bir ilkeydi, sonuna kadar sahip çıkılmalıydı. Bu ilke aracılığıyla *yiğit ve kahraman işçi sınıfına* devrimci bir hedef gösterilmekteydi vs. vs. Ne mutlu ki o çevrelerin isteği olan *Eşit İşe Eşit Ücret*'i Bülend Ulu-

su Hükümeti 1980'lerde gündemine aldı ve 1983'de de *resmen* yürürlüğe soktu. Dolayısıyladır ki «Bir Aytunç Altındal okumakla 'Eşit İşe Eşit Ücret'e karşı çıkılmaz.» (Yarın Dergisi) diye yazanlar ve burada adlarını anmak istemediğim diğerleri, şimdi herhalde gizliden gizliye *utkan sevinç* gösterileri yapıyorlardır.

Eşit İşe Eşit Ücret üzerine yurdumuzda —diğer birçok alanda da olduğu gibi— çok az araştırma/inceleme yapılmıştır. Bunlardan biri de 1982'de yayınlanan A. Can Tuncay'ın *İş Hukukunda Eşit Davranma İlkesi* başlıklı doçentlik tezidir. Almanya örneğinden yola çıkan Tuncay, *Eşitlikçi* bakış açısıyla konuya yaklaşmaktadır. Bu küçük kitapta ise *Eşitlikçilik ya da Eşitsizlikçilik* değildir işlenen. İş'tir, Ücret'tir, İşgücü'dür ve Çalışma'dır. Konu bir Standartizasyon sorunu olarak ele alınmıştır. Yöntem açısından bakış açısı klasik/yerleşik yöntem anlayışlarından farklıdır. Kapitalizm'de enflasyon, işsizlik, korunmacılık, maximum kâr, rekabet, devri bunalımlar vd. söz konusuysa *Eşit Işe Eşit Ücret* nasıl uygulanacaktır? Sorulardan biri budur temelde. Bir diğeri ise kanımca *Dışabağımlı Liberalizm* olarak nitelendirilebilecek olan günümüz Türkiye'sinde bu standartın geçerli ve tutarlı bir yönünün olup olmadığının araştırılmasıdır.

Öte yandan Tarım'da *Eşit Işe Eşit Ücret*'ten hiç söz edilmeyişi ilginç bir göstergedir. Nedir ki, ben de bu alana sadece dikkat çekmekle yetindim, konuya bu küçük kitabın özel içeriği nedeniyle girmedim.

Eşit İşe Eşit Ücret konusunda daha birçok araştırma, inceleme, makale yazılması gerektiği kanısındayım. Ne denli ayrıntılı tartışılırsa o kadar önümüz aydınlanacaktır. Oldubittilerle karşı karşı-

ya kalmaktan kurtuluşun çaresi, Batı'dan aktarılan her kavramın gerçekte *Ödünç* olduğunu anlamak ve ilk görevin de *Ödünç* kavramlarla düşünce üretmek geleneğine bir son vermek olduğunu bilmektir, kanısındayım.

Eşit İşe Eşit Ücret konusunda ilk elde söylenecek son sözüm T.C. Anayasası ile ilgilidir. Mevcut Anayasa'da, Ücret'in tanımı vardır ama *Çalışmak/Emek*'in tanımı yoktur. Çalışma bir *Hak ve Ödev* olarak görülmüş ve önerilmiştir. (48-49-50. Maddeler). Ama *Çalışma/Emek*'ten ne anlaşılması gerektiği Anayasa'da ve/veya Türk İş Kanunları'nda yoktur. Kanımca bu eksikliğin giderilmesi halinde Türkiye'de birçok alanda ortaya çıkan *üretim irrasyonalizmi* hiç değilse belli bir konuda açıklığa kavuşturulmuş olur.

A. Altındal
Ağustos 1984, Erenköy

I. BÖLÜM

1:1 EŞİTLİK ÜZERİNE

İktisat ve Siyaset ile Toplum ve Tarih, birbirlerinden ayrık, tecrit ve soyut olarak ele alınamayacak konulardır. İktisat, siyasetin sebebi, siyaset ise bu sebebe (cause) bağlı olarak ortaya çıkan, tezahür eden, sonuçtur. Siyasetsiz iktisat olamayacağı gibi, yalnız başına ve kendi-içinde ve siyasallığı tezahür ettirmeyecek bir iktisat da yoktur, olamaz. İktisat ve Siyaset *Özdeşliği* toplumların tarihini ortaya çıkaran *Nesnellik*'tir. Bunlar olmadan *Toplumsal-Tarih*'in *Gerçekliği* anlaşılamaz.

Öte yandan, Toplum ve Tarih, çelişkili bir *Birlik* oluştururlar. Toplum tarihin *İçeriği*'dir. Tarih ise bu içeriği *Biçimlendirir* (forme eder). Toplum ve Tarih'in çelişkili birliği İktisat ve Siyaset özdeşliğine (birbirinden ayrılmaz bütünlüğüne) bağlıdır. İktisat ve Siyaset'in özdeşliği denildiğinde, anlaşılması gereken, İdealist Özdeşlik değil, Materyalist Özdeşliktir. Buna göre, sözkonusu özdeşlik *Fark*'la vardır, *Fark*'sız ve/veya *Farkı* dışlamış ve kabul etmez konumdaki İdealist Özdeşlik

anlayışından temelde burada ayrılır. İktisat ve Siyaset bir ülkenin ve her ülkenin *Nesnelliği*, Toplum ve Tarih de bu nesnelliğe bağlı olarak ortaya çıkan *Gerçekliği*'dir. (1) Öyleyse, bir ülkenin, bir ulusun ve/veya topluluğun *Nesnel-Gerçekliği* denildiğinde sözkonusu ülkenin vb. İktisat'ı, Siyaset'i, Toplum'u ve Tarih'i anlaşılmalıdır.

Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, ilk olarak şunu saptayabiliriz: «*İktisadi ve Siyasal Farklılıklar'dan/Farklılaşmalar'dan Toplumsal-Tarihsel Çelişkiler Doğar.*» Tarih'in hiçbir döneminde, hiçbir toplumda, iktisadi ve siyasal farklılıklar olmadan yaşanmamıştır. Dolayısıyladır ki, her çağda ve her toplulukta insanlar, birtakım çelişkilerle karşılaşmışlar ve bunlara çözümler bulmakla ve önermekle uğraşmışlardır. Eşitlik ve Eşitsizlik konularındaki çabalar da bunlardan biridir.

Eşitlik ve Eşitsizlik konularında belirginleşmiş üç ana görüş vardır.

A) Kimilerine göre İnsanlar Doğuştan Eşittirler. Öyleyse Eşitlik esas alınmalı ve Toplumlarda tam ve mutlak Eşitlik tesis edilmelidir.

B) Kimilerine göre İnsanlar Doğuştan Eşit değillerdir. Örneğin kimileri köle olarak ve köle olmak için doğmuştur/doğar (Aristo). Dolayısıyla Eşitlik değil, Eşitsizlik esastır ve önemli olan bunu bilerek, dengelemeye ve sınırlamaya çalışmaktır.

C) Kimilerine göre İnsanlar Doğuş'tan Eşit ama Toplumsal konumları itibarıyla eşit değillerdir. Dolayısıyladır ki, bu çelişki ortadan kaldırılarak Hukuk'un üstünlüğü ve *volonté de tous* (herkesin özgür iradesi) esas kılınmalıdır.

Bu üç görüşün de yığınlarca taraftarı olmuştur ve halen de vardır. Eşitlik esastır ve bu tesis edilmelidir diyenlere *İlerici*, eşitsizlik esastır diyen-

lere *Gerici* denilmesi neredeyse gelenek olmuştur. Toplumsal eşitliği, dolayısıyla herkesin özgür iradesini tesise çalışanlara da, tabiatıyla, Radikal ve Liberal ayrımıyla bakılmıştır. Bunlardan Radikaller Cumhuriyetçi, Liberaller ise Demokrat olarak ünlenmişlerdir. Devrim yoluyla işbaşına gelerek tam ve mutlak toplumsal eşitlik sağlamak isteyenler Radikaller, mevcut üretim tarzında ıslahatlar (reformlar) yaparak toplumsal eşitliği ve herkesin özgür iradesini (laissez faire ilkesi aracılığıyla) tesisi amaçlayanlar ise Liberaller olarak kendilerinden sözettirmişlerdir. Bilimsel Sosyalizm'in kurucu ve öncüleri Marx, Engels ve Lenin ise bu üç grubun da dışındaydılar. Üçü de hiçbir zaman bu anlamlarında *Eşitlikçi* değillerdi ve bunu savunmamışlardı.

Hukukçular, bilimadamları, düşünürler, yazarlar, vb. arasında çoğunlukla kabul gören bir görüşe göre, Eşitlik arayışları gerçekte Adalet arayışından kaynaklanmaktadır. Ve bu arayış da tarihsel olarak, toplumlarda daima yoksullardan gelmiştir. Bu durumda yoksul ve ezilmişlerin Adalet arayışı, Eşitlik tesisi fikrini geliştirmiş ve günümüze kadar taşımıştır. Bu yorumu Aristo'nun ünlü deyişine bağlamak da neredeyse bir gelenek olmuştur. Aristo'ya göre «Adalet'i ve eşitliği daima güçsüzler aramışlardır; güçlüler bunlar hakkında hiçbir şey düşünmezler» (2)

Plato, diğer alanlardaki görüşleri ve ilkeleri arasında (demokrasi, eğitim, aile, vd.) en çok Adalet ve Adaletsizlik(ler) üzerinde sergilediği fikirleriyle önemsenir. Ona göre felsefe, siyasal olaylara uygulanabilir ve bu başarıldığı takdirde de ideal *Republic* kurulmuş olur. İdeal *Rebuclic*'i belirleyen temel öge de Adalet'tir. Bu ise kişilerin elindedir.

Felsefeciler Adildirler ve bu nedenle toplumu yönetirlerken adaletsizliklere yer vermezler— Plato'ya göre. (3)

Aristo, Platon'un *Republic*'i ile ilgili görüş ve eleştirilerini «Politics» adıyla toplanan yazılarında sergilemiştir. Aristo'ya göre, Adalet arayışı vardır ama Eşitlik ve Eşitsizlik(ler) de bir *Tabiat/Doğal Yasa* mucibince vardırlar. Kaldı ki, bir ve aynı Eşitlik yoktur; Eşitlik iki türlüdür. Birincisi, *sayısal* eşitlik, ikincisi de *orantısal* eşitliktir. (4) Birincisi niceliksel, ikincisi nitelikseldir. (Sayısal dengeye dayalı eşitlik ile değer dengesine dayalı eşitlik). Bu durumda soru ve sorun *Hangi Eşitlik?* olarak ortaya gelir ve bunun nasıl tesis edileceği şeklinde somutlanır. Aristo, bu konuda gayet açık ve net görüşlere sahiptir. Ona göre, Eşit doğanlar ve Eşit doğmayanlar vardır. Çünkü Aristo'ya göre, «Tanrılara sadece asiller şeref sunabilirlerdi». (5) Aristo tanrılara şeref sunabilecek Eşit doğmuşlar arasında tüccarları ve teknisyenleri saymıyordu. Aristo için, şehirde yaşayanlar ile şehirli yurttaşlar iki ayrı olguydular. Birinciler özellikle Aristo'nun gözünde ve anlayışında Polis'de yaşıyor olmalarına rağmen Polis siyasetinin dışında kalmaları gereken unsurlarken, ikinciler siyasi egemenliğe sahip gerçek *Politicon* (Siyasallar)lardı ve Eşitlik, Aristo için, sadece bunlar arasında geçerli olabilirdi. Mumford'un yerinde saptayışıyla söylenirse Sokrat ve Antisthenes ile başlamış ve sürmüş olan el-işçilerini (emekçi sınıfları) koruma ve güçlendirme eğilimi düşünce ve aksiyon olarak Aristo ile sona ermiştir. (6)

Buna rağmen Aristo, hür ve eşit doğmuş olanlar arasında da eşitsiz davranışlardan doğabilecek çekişmeler, çatışmalar olabileceğini öngörür. Çünkü «Devlet, sadece insanlardan değil, fakat birçok

değişik insandan oluşur; hepsi birbirinin aynı olan insanlardan devlet yapamazsınız.» (7) Öyleyse, der Aristo, taraflar arasında mükemmel bir balance (denge) sağlanarak, Eşitlik temin edilebilir —hür ve eşit doğanlar arasında.

Öte yandan Adalet, doğrudan doğruya Mülkiyet'le bağlantılıdır. Plato da, Aristo da bunu görmüşlerdir. Plato, «Mülkiyetten» kaynaklanan zenginlikleri 1/5 oranında kısıtlayarak zengin/yoksul farklılığını sınırlamaktan yanadır. Aristo ise *Mülkiyetçi*'dir, kelimenin tam anlamıyla. Almadan-Verme ilkesi uygulanırsa, zenginin yoksullaşacağını ve bunun da kaçınılmaz olarak isyan ve ayaklanmalara yolaçacağını vurgular. (8)

Ama yurttaşlar arasında mülkiyet ilişkileri nedeniyle doğan Adaletsizliği ortadan kaldırabilmek için gerçekte *mülkiyette eşitliğin* tesisi gerektiğini ilk söyleyen Chalcedon'lu Phaleas'dır. (9) Phaleas'a göre, özellikle yeni kurulacak yerleşim alanlarında, zengin yoksul ayrımına sebebiyet vermemek için, zenginler mallarını ve servetlerini bağışlamakla yükümlü kılınmalıydılar. Yoksullar ise böyle bir yükümlülük altına sokulmamalıydılar. Aristo, buna karşı, önemli olanın mal ve serveti dağıtarak bölüşmek, dolayısıyla eşitlenmek değil, istek ve zevklerde eşitliğin temini olduğunu vurgular. Ona göre bunun temini de yasalara uygun bir eğitimden geçer. (10)

Plato'nun ve Aristo'nun Eşitlik ve Adalet konularındaki görüşleri birbirleriyle çakışmaz. Birincisi, doğal eşitlik ilkesine yakındır ve görüşlerini buna göre biçimlendirir, ikincisi ise ağırlıklı olarak toplumsal eşitsizliğin *Gerçekliği*'ni gösterir; bunu esas alarak çözümler önerir, tam ve mutlak bir eşitliğin gerçeklerle bağdaşmayacağını vurgular.

Daha sonraki çağlarda ortaya çıkan tek tanrılı dinlerde de tam ve mutlak eşitlikten söz edilemez. Şöyle ki, Yahudilik'te, özellikle ezoterik Essene (11) birliğinde tam ve mutlak eşitlik bulunduğu söylenirse de, gerçekte, bunlar arasında *mülkiyet eşitliği* değil, bugünkü Kibbutizm'e yolaçan bir tür *Dayanışmacılık*, diğer bir anlatımla imece faaliyeti vardı. Eşitlik ilkesine kurumsal olarak Hıristiyanlık'ta da rastlanmaz. Ruhbanlar, diğer Hıristiyanlardan ayrı, imtiyazlı ve üstündürler. İslâmiyet'te de tam ve mutlak eşitlik anlayışı yoktur. Muhammed'in ünlü «Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?» sözü bunun en açık kanıtıdır. Ayrıca İslâmi *Takva* anlayışı da tam ve mutlak eşitlik fikriyle çatışır. İslâmiyet'e göre hangi müminin Takva'da daha güçlü olduğuna ancak mahşerde karar verilebilir, yeryüzünde değil.

İdealist görüşte yeralan düşünürlerin bir çoğu için, Esitsizlik insan toplumları için işlevsel önemi olan bir ihtiyaçtır. (12) Rousseau ve izleyicileri (ör. Schmoller) ise eşitsizliği tarihsel bir fenomen olarak görmekteydiler. (13) İdealist görüşün çağdaş yorumcularından Dahrendorf ise daha ilginç bir yol gösterir. Ona göre, yasaların —ki, her türlü davranış türleri, cezalar ve normlar dahildir— olduğu yerde eşitsizlik vardır ve insanlar yasaların *önünde* eşit ve/fakat yasalarla karşı karşıya geldiklerinde eşitsizdirler. (14) Dahrendorf için, toplumsal eşitsizlik ne insanın doğasında ne de kuşkulu kavranılan özel mülkiyet tarihindedir. Ona göre toplumsal eşitsizlik, insan toplumlarının belirli özelliklerinde yeralır ve insanlara da gereklidir. (15) Mükemmel eşitlikçi bir toplum fikri, Dahrendorf için, sadece gerçek-dışı değil, aynı zamanda korkutucudur. Çünkü Ütopya —ki, böylesi bir durum başka hiç-

bir şekilde tanımlanamaz— özgürlüğün evi değil, tam bir terör ve mutlak cansıkıntısının yuvasıdır— Dahrendorf için. ([16])

Geçmişte ve günümüzde İdealist görüşü savunanlar için, Eşitlik de Eşitsizlik de vardır. Birincisi doğuştan vardır, diğeri de toplumsal olarak vardır. İdealist görüşün şu ya da bu akımını benimsemiş olanlar için Eşitsizliğin kaynağı Adalet de olabilir, Mülkiyet de olabilir. Hatta eğitimsizlik, cehalet vd. de olabilir. Tümü için çıkış noktası *Eşitlik* nosyonudur. Bu var da yok da olabilir. Ama özne daima *Eşitlik*'tir, başkası değil. Dolayısıyladır ki, insanlar Eşit doğarlar ya da doğmazlar demekle, bir değişiklik olmaz önermelerinde. Çünkü ikisini birden yok sayamazlar, birinden biri mutlak vardır.

İdealizm, esasta, Değişim'i kabullenmez. Her varlık ya kendisidir ya değildir; hem *kendisi* hem *kendisi-değil* olamaz. Materyalist diyalektik mantığa göre Değişim esastır, kalıcıdır. *Ve Değişim'in varlığı esas olduğuna göre de 'Eşitlik' nesnel değildir.* Çünkü hiçbir varlık diğeriyle Eşit değildir ve Eşit Değişime uğramaz. nesnel olarak.

Materyalist diyalektik mantığa göre *Zıtlar* vardır ve bunlar aralarında çelişkili bir Birlik oluştururlar. Materyalist diyalektik mantıkla değerlendirildiğinde hem *Zıtlar* olsun hem de bunlar bir ve aynı (Eşit) olsunlar denemez. Zıtların varlığı esassa, Zıtların Eşitliği diye bir olgudan söz edilemez. Çünkü Zıtlık Eşitlenemez, ya da Eşitliğe indirgenemez.

Materyalist diyalektik mantığa göre *Fark* ve *Çelişki* hayatı yapan unsurlardır. Dolayısıyladır ki, Fark'ın olduğu yerde *Eşitlik*ten söz edilemez. Çünkü Eşitlik *Fark*'ı ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Oysa her Tekil, diğerinden Farklıdır; diğeri-değil-

dir. Her Tekil, Değişim'e tâbidir ve onunla özdeş olarak ortaya çıkar (doğar). Yoksa, İdealistlerin sandıkları gibi, soyut bir Eşitlikle değil. Her Tekil'i Tekil yapan sözkonusu *Özdeşliktekî* bu Farklılaştırabilme özelliğidir.

Öte yandan *Çelişki*'siz yaşam düşünülemez. Çelişki nasıl Eşitlenebilir ki? Çelişkiyi ya da Farklılığı Eşitleştirmek düşünülemez, zaten yoktur.

Özetlersek, İdealist görüşe göre Eşitlik ve Eşitsizlik, Adalet - Yasalar - Haklar - Mülkiyet çerçevesinde ele alınagelmiştir, diyebiliriz. Bunlara Devlet müdahalesi olduğu takdirde, Eşitsizlikler ortadan kaldırılabilir ve Eşitlik tesis edilir ve/veya varolan Eşitlik genişletilir. Görüş, özetle budur.

Ne var ki, özellikle günümüzün kapitalist ülkelerinde mevcut durum hiç de bu görüşü doğrulamamaktadır. Çünkü gerçekte, idealistlerin Eşitlik dedikleri yerde *Fark ve Farklılıklar,* Eşitsizlik dedikleri hususlarda da *Çelişki(ler)* vardır. İktisadi-Siyasal Farklılıklardan ortaya çıkmış Toplumsal-Tarihsel çelişki(ler) ([17]); yoksa, öznel ve soyut Eşitlik (ler) ve Eşitsizlik(ler) değil. Onların Eşit veya Eşitlik olarak kabul ettikleri her olay, gerçekte *Farklılığı* yansıtır ve Eşitsizlik olarak gördükleri de gerçekte *Çelişki(ler)*'den başkası değildir. ([18])

Örneğin kapitalist ülkelerde başta Anayasa olmak üzere tüm yasalara göre yurttaşlar Eşittirler, Eşit Haklara sahiptirler. Dil, din, cinsiyet, ırk ayrımına tâbi tutulamazlar.

Ama Nesnel Gerçeklik acaba bu görüşü doğrulamakta mıdır? Kısaca görelim.

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, Anayasal ve Yasal yapıları itibarıyla yeryüzünde *Eşitlikçiliğin* en gelişmiş olduğu toplumlar olarak gösterilegelmişlerdir. Dolayısıyladır ki, bunlarda *Eşitlikçi Demokrasi* olduğu da çok söylenmiş ve yazılmıştır. Hatta ABD'yi *sınıfsız* toplum olarak gören yazarlar/düşünürler de coktur.(19) Oysa sayısız araştırma ve inceleme gerçekte durumun böyle olmadığını en açık ve net şekilde gözler önüne sermektedir. Başta ABD'de olmak üzere hiçbir kapitalist-emperyalist ülkede iktisadi-siyasal ve toplumsal alanlarda tam, saf ve mutlak Eşitlik sağlanamamıştır. Tabiidir ki, saf, mutlak ve tam bir Eşitsizlik de yoktur. Başta ABD olmak üzere hayatın her alanında —örneğin, milliyetçilikte, cinsiyette, ırkta, eğitimde kültürde, verimde, prestijde, statülerde, vd.— tam ve mutlak bir Eşitlik olmadığı için Eşitsizlik'ten de söz edilemez. Öte yandan, Etik'de, Estetik'de, Dil'de, Din'de (20) eşitlik nasıl sağlanacaktır ya da sağlanabilir ki? Hayatın hiçbir alanında *Gerçekte* tam, saf, mutlak olarak yeralamayan Eşitlik ve Eşitsizlik nosyonlarıyla hayatı yönlendirmeye kalkışmak ütopyalar peşinde koşmaktır. Ayrıca, Lenin'in dediği gibi, hangi ulus hangi ulusa eşitlenebilir ki? Endüstriyel ilişkilerdeki iktidar/güç eşitsizliği nasıl eşitlenebilir ki? Okuyalım G.D.H. Cole'un sözlerini:

«Yasaların gözünde işçi ve patron bir toplumsal sözleşmenin (civil contract) eşit tarafları olarak görülebilirler; ama gerçekte hiçbir zaman eşit taraflar değillerdir. İşçi anlaşma gereği, patronuna hizmet etmekle yükümlüdür; patron da işçiye ko-

mut vermekle (yön vermek) tanımlıdır. Bu nedenledir ki, aralarındaki ilişki esasen (essentially) eşitsizdir.» (21)

ABD'ye bakıldığında, yasalar önünde herkes eşittir ama bazıları ortak çıkarları itibarıyla birleşerek, aralarında kurdukları ortaklıklar aracılığıyla iktisadi-siyasi, toplumsal alanlarda *Diğerleri*'nden daha eşittirler. Dolayısıyladır ki, kapitalist ülkelerde Eşitler ve Ortak-Eşitler (Equals and Coequals) (22) vardırlar. Birinciler (eşitler) halk, toplum, millet olarak tanımlanırlarken ikinciler, gerçekte, iktisadi siyasi hukuksal, kültürel, dinsel, etik vd. alanlarda kendi aralarında güçlü örgütlenmeler yapmış ve en önemlisi bunları yasallaştırmış olan Eşitlerdir. Yasalar itibariyle tüm yurttaşlar Eşit, ama sözkonusu kimseler örgütlü/ortak Eşitler'dir. Bu örgütlü eşitlik onları diğerlerinden ayrıcalıklı ve üstün kılmaktadır. Eşitsizlik, bu iki tarafın sadece gelirlerinde ya da statülerinde değildir. Örgütlenmiş-Eşitler, Örgütlenememiş - Eşitler'den *Farklı* duyuş, düşünüş ve davranışlar içindedirler. Aralarında, (dikkat: çok önemli) Hiyerarşik uygulamalar değil, *Poliyarşik* karar-vericilik oluşmuştur. (23). Bu durumda adına sınıfsal egemenlik denmese de bir tür *Demokratik* ve *Liberal* egemenlik tarzı doğmuştur. Dahl ve Lindblom'un tesbitlerine göre, Poliyarşi'de toplumda karar-vericiliğe oylarıyla katılmakta olanlar önce liderlerini seçmekte, bunlar da kendi aralarında Anayasa(lar) yapmaktadırlar. İlginç olan alt katılımcıların (lower participants) toplumlardaki yer ve rollerinin üst katılımcılar (yani burada örgütlü eşitler olarak zikrettiklerimiz) tarafından saptanmasıdır. Ellerinde büyük olanaklar ve komut verebilme yetkisini tutan üst katılımcılar kendi aralarında bir tür *Liderler hiyerarşisi*

kurmuşlardır. İngiltere'de siyasi partilerin bünyesi, bu nedenledir ki, poliyarşik olarak tanımlanabilmektedir. (24)

Eşitlik ve Eşitsizlik ikilemi açısından bakıldığında *Şahsiyet*'in Eşitlenemeyeceği kesindir. *Bireycilik* Sprott'un da belirttiği üzre bütün insani değerler gibi, kültürel bir üründür. Hiç kimsenin içinde bir yerlerde *şahsiyet/personalite* diye küçük bir tohum yoktur. (25) Eşit ya da Eşitsiz olamayan şahsiyet, iktisadi-siyasal farklılıkların ve toplumsal tarihsel çelişkilerin ortaya çıkardığı kültürel yapının bir ürünüdür. Şahsiyeti yapan Doğal Fark(lılıklar) ile Toplumsal Çelişkilerdir, diyebiliriz kısaca. Nasıl ki, bir sınıfın üyesi olmakla, sınıfsal bilinçte olmak farklı olgularsa, Eşitlikçi olduğu öne sürülen (egemenler tarafından) bir toplumun, ulusun vs. üyesi olmakla, Eşitliğin bilinc'nde olmak da farklıdır. Bunları birbirine karıştıranlar, Eşitlik ya da Eşitsizlik arasında, bir kısır döngünün kurbanları olmaya mahkûmdurlar. Roma İmparatorluğu'nun egemenlerinden günümüze dek tüm egemen sınıflar bu ayrımın, *Fark*'ın bilincindedirler, *Eşitliğin* değil. Roma'nın ünlü *jus latii* yasası bu *Fark*'ın yasallaştırılmış sayısız örneklerinden biridir. Buna göre, Roma yurttaşı olmak başka, Lâtin olmak başkadır. Lâtin olmak bir hak ama Roma yurttaşı olabilmek bir *iktidar* sorunudur. Romalı egemenler Ortak/Birleşmiş/Örgütlenmiş Eşitlerdi, Eşit haklı Lâtinler arasında... Ve de kendi *Farklılıkları*'nın ve toplumsal - tarihsel *Çelişkileri*'nin bilincinde oldukları için Egemendiler.

Hem iktidar olsun, hem muhalefet olsun hem de bunların arasında eşitlik olsun demek, hem hayatın her alanında rekabet olsun, hem de eşitlik olsun demek kadar abestir. Ne sosyalist ülkelerde

ne de kapitalist ülkelerde Eşitlik ve/veya Eşitsizlik iktisadi-siyasi hayatı yönlendirebilecek nitelikte temel ve esas alınabilecek nosyonlar değillerdir. Ne sosyalist idareler ne de kapitalist iktidarlar tam, saf ve mutlak Eşitlikçiler değillerdir. Sınıflı veya sınıf-sız toplumlar olmak ile Eşitlikçi ya da Eşitsizci olmak bağlantılı değildir. Diğer bir anlatımla sınıfsız toplum mutlak Eşitliğin varolduğu/olacağı toplumdur, demek yanılgıların en düzeltilemez olanıdır. SSCB'nin önde gelen bilimadamlarından Ossowski'nin de belirttiği gibi, günümüz dünya ölçeğinde önemli olan, farklı adlar altında gizlenen benzerliklerin, değişik yorumların ve değişik tezahürlerin yüzlerindeki peçeleri açmamıza yardımcı olabilecek daha geniş nosyonlar edinmektir ve esastaki özelliklerin (particularities) ve karşıtlıkların (contrasts) üzerine ışık tutabilmektir. Ossowski'ye göre bu kapitalist ve sosyalist sistemler için de gereklidir. (26)

Öte yandan hem fırsat eşitliği (örneğin eğitimde) olsun hem hak eşitliği olsun demek de bir garabettir. İstenilen *fırsat* oldukça, kim kime eşit olabilir ki? Kaldı ki, fırsat bile günümüzde bir tür *Özel Mülkiyet*'e dönüşmüştür. Varlıklı ve güçlü olanların çocukları, özellikle kapitalist ülkelerde, kendi fırsatlarını aileleri sayesinde kendileri elde etmektedirler. Diğerleri ise, kelimenin tam anlamıyla *olmayan fırsatlarda eşittirler*. İşçi ve emekçi ailelerin çocuklarıyla, varlıklı ve egemen ailelerin çocukları eğitimde fırsat eşitliğine değil, gerçekte, fırsat edinme hakkına ve fırsat edinememe hakkına sahip Eşitler'dirler. Bu Eşitler Eşitsizliğinin ABD'nin eğitim sistemindeki ilginç bir sonucu da Cohen ve Lazerson tarafından gösterilmiştir. Onlara göre ABD'de okullar fabrika olarak algılanmaktadırlar

ve tüm işlevleri, gerçekte iktisadi bakımdan istenilen değerleri ve davranışları sosyalize etmektir. (27) Bu durumdan da anlaşılacağı üzere özellikle kamu okullarında (public schools) öğrenciler son tahlilde bir fabrika işçisi olabilecek niteliklerle donatılırlarken, özel okullar, bunları yönetecek kadroların (ailelerin) çocuklarını işletmeci, sanayici, işadamı olacak tarzda eğitmektedirler. Görüldüğü üzre çocuklar yasalar önünde eşit, ama eğitimde fırsat *sermaye*'nindir. ABD'de para ve güç kimdeyse, fırsat onundur; eşitlikmiş, eşitsizlikmiş, gerisi ütopyadır!

Hak eşitliği ya da özel mülkiyet hakkında eşitlik gibi sözler kulağa hoş gelseler de gerçekte boş, bomboş sözlerdir. Bir kere Hak bir *Eşitlik* değil *İhtiyaç*'tır. Hak, ihtiyaçtan doğar, eşitlikten değil. İnsanlarda, burası çok önemlidir ki, «*yetenekler bireysel ama ihtiyaçlar toplumsal niteliktedir.*» Bireysel yeteneklerle, toplumsal ihtiyaçlar bağlantılıdır. Eşitlik toplumsal hayatın hiçbir alanında NESNEL ve GERÇEK olarak yeralamazken hangi hak eşitliğinden söz edilebilir ki? Kim çıkıp da, sosyalist va da kapitalist ülkelerde toplumsal ihtiyaçlarda herkes eşitlenmiştir, ya da eşitlenecektir diyebilir ki? Her insanın ihtiyacı eşit olsa, kuşkusuz, *Hak* kalkar ortadan. Var mı kadın-erkek tüm insanların ihtiyaçlarını eşitleyebilecek kahraman?

Biliniyor, Bilimsel Sosyalizm'in etik bağlamdaki çağrısı *Herkesin Yeteneğinden İhtiyacına Görelik*'tir. Kapitalizm'in etik çağrısı ise, ünlü Friedman tarafından formüle edilmiştir ve *Herkesin Kendisinin Ve Sahip Olduğu (üretim) Araçlarının Ürettiklerine Görelik* (28) şeklindedir. Görüldüğü gibi ne sosyalizmin kurucuları ne de kapitalizmin savunucusu Friedman, sözkonusu formüllerinde *Eşitlik*'i temel

ilke olarak görmemiş ve göstermemişlerdi. Herhalde bunu çağrılaştırmayı iki taraf da biliyordu. En kestirme deyişle Eşitlikçilik ve bunun olmazlığını savunmak *apriorizm*'dir: ütopyacılıktır. Geometrik soyut ve sadece tasarımsal *saf* bir fikirle (Eşitlik) hayatın her alanına, örneğin etik'e, estetiğe, özgürlüğe, dil'e, din'e ırk'a vd. yön vermeye kalkışmak; bunları eşitliğe ya da eşitsizliğe *indirgemek* hatalı ve boşa çaba harcatan, non-productive (üretken-olmayan) bir zihinsel ve bedensel faaliyetten öte anlam taşımaz. Ne var ki, eşitlik ve/veya eşitsizlik işaretleri aritmetiksel hesaplar için gerekli, hatta zorunludur. Ve işte o kadar.

Eşitlik ve Eşitsizlik üzerinde daha çok konuşulup yazılacaktır hiç kuşkusuz. Özne Eşitlik olduğu sürece bunların bir yararı olacağını sanmıyoruz. Nedenlerini şu dört ana başlık altında bir kez daha toplayarak bu bölümü tamamlayalım. 1) Değişim kalıcı ise, eşitlikten söz edilemez, 2) Zıtların çelişkili birliği hayatın diyalekt ği ise eşitlikten söz edilemez, 3) Materyalist özdeşlik anlayışı *Fark*'ı taşıyorsa eşitlikten söz edilemez ([29]), 4) Rekabet varsa eşitlikten söz edilemez. ([30])

Hem eşitliği savunup hem de şu dört hususun birine ya da birkaçına ya da tamamına *evet* denemez. Bize göre, toplumlarda Eşitlik —dolayısıyla eşitsizlik— fikri değil, Fark ve Çelişki kategorileri belirleyicidirler; NESNEL ve GERÇEK'tirler. *Yaşamda Eşitlik* fikri toplumsal tarihsel işbölümünden doğan Yabancılaşma'nın ortaya çıkardığı sınıfsal nitelikte bir yanılsamadır. Nesnelliği ve gerçekliği olmayan, deney-öncesi (apriori) kalmaya zorunlu bu fikrin Burjuva Liberalizmi'nin temeltaşı olması boşuna değildir. Günümüzde mevcut üretim tarzında Eşitlikçilik için çaba harcamak, Sisyphus

olmaktır. Ama unutulmasın ki Sisyphus uydurük bir kahramandır, gerçek değil. Mevcut eşitlik ve/veya eşitsizlik teorilerinden birine belbağlamak, rasyonel bir tavır değildir, sosyalistçe hiç değil. Önemli olan iktisadi-siyasal farklılıkları ve üretimi rasyonalize ederek, toplumsal-tarihsel equilibrium (istikrar/denge) ve gelişmeyi sağlayabilmektir. Hedef, mevcut üretim tarz(lar)ında ortaya çıkan kavramın kargaşası/anarşisinde taraf tutmak değildir. Eşitliği ya da eşitsizliği savunmak bir paranın iki yüzünden birine yapışmak kadar anlamsızdır.

Eşit İşe Eşit Ücret'in niteliğini irdelemeye geçmeden önce üzerinde durulması zorunlu olan bir husus daha vardır. Standart ve Standartizasyon. (31)

Eşitlik ve Standart arasındaki kaçınılmaz bağı vurgulamadan konuya girebilmek kanımızca olası değildir. Çünkü *Eşit-Ücret* herşeyden önce ulusal ve uluslararası yasalarda bir *standart* olarak resmileştirilmiştir. Yani bir yasa haline gelmeden önce bir standartizasyon ihtiyacı olarak ortaya gelmiştir. Şimdi ilkin, kısaca Eşitlik ve Standartizasyon bağlantısını, sonra da Standartlaştırma ve Sosyalizasyon bağlantısını görelim.

1:3 EŞİTLİK VE STANDART

İngilizcenin en yetkin sözlüklerinde Standart, birçok anlamıyla açıklanır. Bunlardan belirleyici olan tanım şöyledir: «Otorite tarafından nicelik, ağırlık, genişlik, değer veya nitelik ölçümü kuralı

olarak konulmuş (ikame edilmiş) ve tesis edilmiş herhangi bir şey.» Standartizasyon ise, «bir standartla uyum içine sokmak»tır. ([32]) Bu tanımdan da açıkça anlaşılacağı üzere standart *herhangi bir şey* olabilir; bu bir, ikincisi ve daha önemlisi mutlaka bir otorite tarafından ikame ve tesisi gerekir. Bu durumda sorular da beraberinde gelir. 1) Herhangi bir şey'i kim saptar?, 2) Otorite kimdir?

Kısaca birinci soru üzerinde duralım.

Standart, niceliği, niteliği, ağırlığı, genişliği veya değeri tamamen kapsayabilen *herhangi bir şey* olabileceğine göre, örneğin bireysel yeteneklerde bir standartizasyon (tek örnekleme ve/veya ölçümleme) nasıl sağlanır? Çok basit! Otorite, yeteneklerin ne olduğuna ve olması gerektiğine karar verir; bunun dışına çıkanları yargılar, cezalandırır ya da susturur —niteliklerde standartizasyonu tesis eder. Böylece, otorite tarafından konulmuş olan Standart'a özgü bir özgürlük ve yetenekleri geliştirme anlayışı *resmen* tesis edilmiş olur. Diğer bir anlatımla, *Standart İnsan İçin Standart Özgürlük* sağlanır. Özgürlüğün standartını tesbit ve tayin eden Otorite'dir.

Otorite kimdir? sorusunun yanıtı ise, ülkeden ülkeye ve rejimden rejime farklılık gösterir. Belirli üretim tarzları belirli otorite tipleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin feodalizmde hem krallar hem senyörler kendilerine özgü otoritelerdi. ([33]) Demokrasi'de, sanılanın tersine, Otorite mutlak çoğunluktan değil, çok azınlıkta olan egemen sınıfın eşitleşmiş ortaklarından oluşur.

Standart ve Standartizasyon, gerçekte, Eşitlik ve Liberalizm için hem zorunlu hem de kaçınılmaz bir önkoşuldur. Zorunludur çünkü Liberal ekonomide, tekelci sermayenin Devlet'le olan bağlantı-

sının tesisinde yeralmak zorundadır, bazı durumlarda katlanılmaz bulunsa bile.

Ote yandan tüm Anayasalar, beyannameler ve ticaret yasaları, esasları itibariyle standartizasyon öngören anlaşmalardır. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bunların en başında gelir. Birkaç örnekle gösterelim.

«*Madde 1:* Bütün insanlar, hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2: Herkes ırk, renk, din, dil, cins, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş, veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir.

Madde 7: Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korunmasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu beyannameye aykırı her türlü ayırdedici muameleye karşı ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır. » (34)

Otuz maddelik İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, gerçekte bir Standartizasyon ve Sosyalizasyon bildirisi niteliğindedir. Çünkü Birleşmiş Milletler'in öngördüğü bir *Standart Eşitlik* anlayışıyla hazırlanmıştır. Buradaki evrenselleştirilmiş eşitlik anlayışının her ulus için bir *Sosyalizasyon* standartı olması öngörülmüştür. (35)

Ama nafile! Çünkü Standartize edilmiş eşitlik belirli Otoriteler'in elinde iktisadi ve siyasal açılardan hem ulusları hem toplumları ve bireyleri, daha bağımlı ve daha az özgür hale getirme aracına dönüşmüştür ve dönüşmektedir. Öyle ki, günü-

müzde hukuktan estetiğe, etikten eleştiriye kadar uzanan çok geniş bir alanda, Standart Eşitlik, Çifte Standartlı Eşitlik haline gelmiş ve gelmektedir. Örnekleri sayılamayacak kadar çoktur, Çifte Standart anlayışının. Hatta bazı durumlarda Standart Eşitlik bile toplumsal, ulusal, uluslararası, kurumsal, şirketsel, kişisel çıkarların belirlenmesinde ve korunmasında yeterli olamamaktadır. Asgari ücret; ücretlerde tavan ve taban ayrımı vd. ücret ayarlamaları, son tahlilde hep Ücret Standartizasyonu ile ilgili girişimlerdir. Çıkan sonuç şudur ki Standart, bir dönem için Otoriter Güç'ün çıkarlarını koruduktan, genişlettikten sonra yetersiz kalmakta; Otoriter Güç de standartları yenilemeye koyulmakta ya da yeni standartlar koymaktadır. Toplumsal seyyaliyette (mobility) standartizasyon temin edebilme çabaları, işsizlik, açlık, sefalet vd. alanlarda ortaya çıkan sorunlara çözüm getirememektedir. Bu durumda da varolan eşitsizlikler artmakta ya da yeni eşitsizlik tipleri doğmaktadır. (örneğin, sıtma salgını varlıklı ve yoksul ülkelerde eşitsiz gelişme seyri izlemektedir.)

Standart, tekelci sermayenin Devlet'le olan ilişkilerinde de, ticaret yasaları aracılığıyla yeralır. Tekelci sermaye Standart'ı kendi lehine bir unsur olarak görür ve yorumlar. Devlet ise, anti-tröst yasalarıyla, bir ticari standartizasyon öngörerek *Rekabeti* ve kalite denetimini canlı tutabilme aracı olarak kullanır. Ulusların iç ve dış ticari rekabetlerinde standartizasyon, Korunmacılık (Protectionism), tarif ve kota lisans uygulamalarından izlenebilir.

Eşitlik'te olduğu gibi eşitsizlikte de standartlar vardır. Otoriter Güç bu alanda da bazı tanımlamalar ve sınırlamalar koyarak nicelik, nitelik, ağırlık,

genişlik ve değeri standartize etmiştir. Örneğin ABD'de Amerikan yurttaşı zenci ve beyazlar arasında Standartize olmuş Eşitsizlikler vardır. Devlet ve Poliyarşi bu alanlarda da *Çifte Standartçıdır.*

Dinsel açıdan bakıldığında da standartlar görülebilir. Örneğin, İncil'in ünlü yoksulu Lazarus ile peygamber Josef, ikisi de Hıristiyan olmalarına rağmen, ne hikmetse, Tanrı'nın Josef'in yanında olacağına ve *bahtı açık olanın Josef* olacağına karar verilmiştir. «Tanrı efendimiz Josef'le beraberdi ve —bu nedenle de— Josef talihliydi.» (36) Aynı dinin eşit haklı üyeleri arasındaki bu *Tanrısal (?)* Çifte Standart hem anlamlı hem de *Egemence*'dir. Tawney, boşuna *Hıristiyan Commenwealth'i* diye tanımlamıyordu Kilise'yi. (37) Kısacası, dinsel açıdan tüm Hıristiyanlar eşit ama beyaz Hıristiyanlar ORTAK, diğerleri PAZAR'dır, Kilise için!

Standart ve Standartizasyon üzerinde duruşumuzun bir nedeni de, hayatın hemen her alanında belirleyici etkisi ve varlığı oluşundan dolayıdır. Çünkü Zaman Standartize edilmiştir. Kadim topluluklardan günümüze kadar gelen Takvim ve Saat tesbiti anlayışları hep Standartizasyon ihtiyacından doğmuş ve yasallaştırılmış olgulardır. Uluslararası anlaşmalarda bunlara *Standart Zaman* denilir ve bunlar dikkate alınarak anlaşmalar yapılır, Standart Zaman'ın dışına çıkılamaz.

Eşit İşe Eşit Ücret'de, daha önce de belirttiğimiz üzere bir Standartizasyon ve Sosyalizasyon girişimidir. Çalışma süresi, bir diğer Standarttır. (8 ya da 35 saatlik çalışma istekleri, birer standartizasyon ihtiyacından doğmuşlardır).

Bu kısa açıklamalardan sonra Eşit İşe Eşit Ücret konusuna fiilen girebiliriz.

II. BÖLÜM

2:1 EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET

Ücretlerde eşitlik sağlamak için örgütlenmek fikri günümüzden yaklaşık 150-160 yıl gerilere gider. Bu alanda ilk toplumsal girişim de ünlü bir Ütopik Solcu'dan, Robert Owen'den gelmiştir. Owen ve izleyicileri kooperatif işçileri, İngiltere'de ilk Eşitlenebilir Emek/İş Alış-Veriş Pazarı'nı [38] kurmuşlardı, 1832'de. Bu pazarda emek ürünleri para yerine kullanılması kaydıyla *fiş* karşılığında değiştokuş ediliyorlardı. İngiltere'de iki yılda çöken bu pazarların Ütopik niteliği on yıl kadar sonra Fransa'da Proudhon'la, Engels'in deyişiyle, gizemli kimliğine büründü. Proudhon, Morelly, Mably ve Brissot'yu izleyerek önce mülkiyetin hırsızlık olduğuna karar verdi. *(Mülkiyet Nedir?* 1842) sonra da *Sefaletin Felsefesi'ni* (1846) yazarak ne müthiş bir *Eşitlikçi* olduğunu vurguladı! Fransa'da kuramsal olarak ilk ücret eşitliğini isteyen işte bu anarşist Proudhon'dur. Marx, Proudhon'un eşitlikçi hayallerini, *Felsefe'nin Sefaleti* başlığıyla yayınladığı eleştirel kitapta tek tek çürüttü. Bu tip eşitlikçili-

ğin (ücret eşitliği, dağıtımda eşitlik vd.) tipik küçükburjuva hümanizminin lafazanlıkları olduğunu sergiledi. Marx'a göre iş'i ücretle eşitlemek, hem cehalettir, hem de insanı mevcut yabancılaşmanın kesin tutsağı kılmaktır. (39) Marx'a göre Proudhoncu *sosyalist sekterciliğin* bir tezahürüdür, Kapitalist üretim tarzında *ücret eşitliği* istemek.

Daha sonraki yıllarda Iş'in Ucret'e eşitlenmesi fikri, Standart Zaman esası alınarak yeniden, bu kez Liberal-reformist kuruluşlarla örneğin Feminist, Sufraget vd. tarafından gündeme alındı. Eşit değerdeki İş'e Eşit Ücret verilmesi fikri 1951'de ABD'nin tekellerinin denetim ve yönlendiriciliğindeki Uluslararası Çalışma Orgütü (ILO) tarafından ele alındı ve BM örgütünce kabul edildi. (40)

Hemen belirtmek gerekir ki, *Eşit Değerde İş'e Eşit Ücret* ile *Eşit İş'e Eşit Ücret* uluslararası örgütlerde tartışmalara yolaçmıştır. Kimi ülke ve kuruluşlar ilkini, diğerleri de ikincisini benimsemek eğilimi göstermişlerdir. Esas itibarıyla iki istemde de ücret eşitliği vardır. ABD *Eşit İşe Eşit Ücret* şeklindeki formülü benimseyen ülkelerin başında gelir. Sözkonusu Standart'ın ABD'deki imzalanış tarihi (Başkan tarafından) 10 Haziran 1963'tür. (41)

Eşit İşe Eşit Ücret Standartı'na İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde de yerverilmiştir. (Md. 23/2) İLO üyesi ve Türk-İş'in de bünyesinde yeraldığı sınıflararası uzlaşmacılığı ve anti-komünizmi savunan Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu (ICFTU)'nun 1965'de benimseyip 11. Kongresi'nde (Ekim 1975) geliştirdiği *Çalışan Kadının Hakları* bildirgesinde yeralan bu talep, kapitalist ülkelerden bazılarında kabul edilmiş durumdadır. AET sözleşmesinin 119. maddesi de eşit değerde iş için kadın-erkek işçilere eşit ücret ödenmesini öngörmek-

tedir. İngiltere Parlâmentosu bu standartı 1970'de kabul etti ama yürürlüğe giriş tarihini beş yıl sonraya, yani Dünya Kadın Yılı ilan edilen (BM tarafından) 1975'e erteledi .Dolayısıyla standartın yasallaşması 29 Aralık 1975'de gerçekleşti.

Türkiye'de ise Eşit İşe Eşit Ücret'i Türk-İş savundu ilkin. Daha sonra DİSK bu standarta sahip çıktı. DISK eğitim notları adı altında yayınlanan programda Eşit İşe Eşit Ücret'e DISK'in toplusözleşme hedefleri arasında yerverilmişti. Burada adları sayılamayacak kadar çok ve çeşitli sol örgütler de, başlangıçta hiç üzerinde durmaksızın bu *slogana* sahip çıktılar. Eleştiri sonrasında ise biraz da isteksizce, gözardı ettiler ve ettirdiler Eşit İşe Eşit Ücret *Sloganını!* (42)

Buradaki amacımız Eşit İşe Eşit Ücret'in eleştirisi olduğu içindir ki, Türkiye'de 1980 öncesinde hangi sol tarafından savunulup savunulmadığı konusuna ayrıntılarıyla girmemeye özellikle özen gösteriyoruz. Yakın dönemde ise Bülend Ulusu hükümeti tarafından bir kez daha anlam ve önemi vurgulanan Eşit İşe Eşit Ücret, MESS ve Türk-İş'in tam ve kesin olarak üzerinde anlaştıkları bir standart haline geldi. Buna göre ilkin, Madeni Eşyada verimliliği ve esit işe esit ücreti esas alan ücret sistemi başladı (3 Haziran 1983). Okuyalım şu birinci sayfa haberini:

«MESS ile Türk-İş anlaştı. Madeni Eşyada verimliliği esas alan ücret sistemi başladı. Koç Holding Başkan Yardımcısı İplikçi, «Türk Sanayii kendi açısından hayati bir karar alarak önemli bir geçiş sağladı', dedi. Türk-İs Eğitim Sekreteri Özdemir, 'Ülke yararına gördük, sisteme evet demeyi görev addettik'. dedi.

«Türkiye'de ilk kez madeni eşya iş kolunda ve-

rimliliğe dayanan ücret sistemine geçildi. Uygulamayla seyyanen ücret zammı istemine son verildi (...) İş Değerlendirmesi adı altında uygulamaya sokulan sistemde iki ana erek var. Bunlardan ilki, işyerleri arasında ücret farklılıklarının kaldırılması, ikincisi de iş yerlerinde iş değerlendirmesi yapılarak, çalışanların yeni bir ücret sistemine geçmesi oluyordu. MESS bünyesinde örgütlü bulunan yaklaşık 300 işyeri ve 90 bin işçiyi kapsamına alırken, MESS üyesi olarak 100'den fazla işçi çalıştıran tüm işyerlerinin bu ücret sistemine geçmesi zorunlu tutuldu. (...) İşyerleri arasında ücret farklılıklarının giderilmesi için de yaklaşık 100 iş tanımı yapıldı. Bu amaçla MESS içinde yaklaşık 1,5 yıldır yürütülen teknik çalışmaların sonuçlandığı ve bu çalışmayla işyerleri arasında *Eşit İşe Eşit Ücret* sisteminin kesinlikle tatbik edileceği açıklık kazandı.» (43)

Böylelikle Türkiye'de ilk kez Bülend Ulusu hükümeti sırasında MESS - Türk-İş anlaşmasıyla, *Eşit İşe Eşit Ücret* standartı fiilen yürürlüğe konulmuş oldu. Kesinlikle tatbik edileceği açıklık kazanan ve ülke yararına olduğu Türkiye'nin en büyük işçi kuruluşunun eğitim sekreterince açıklanan eşit işe eşit ücret istemine yönelteceğimiz eleştirilere ilk adımda şu sorulardan başlayabiliriz. (44)

a) Eşit İşe Eşit Ücret standartı ile işyerleri işçiler ve cinsiyetler arasındaki ücret farklılıkları gerçekten de ortadan kaldırılabilir mi?

b) Eşit İşe Eşit Ücret ile verimliliği esas alan ücret sistemi uygulamada ne gibi sorunlar doğurabilir?

c) Eşit İşe Eşit Ücret uygulaması tekelci-kapitalizm aşamasındaki ülkelerde ne durumdadır? Eşit İşe Eşit Ücret ve verimliliği esas alan ücret sis-

temi iddia edildiği gibi *ülke* yararına bir yenilik midir?

d) İş ücrete, ücret verimliliğe ve her ikisi de standartizasyona eşitlenebilir ve/veya indirgenebilir mi? Kapitalist ve sosyalist sistemlerde Eşit İşe Eşit Ücret'in anlam ve önemi nedir?

Bu soruların muhtemel bazı yanıtlarını şöylece özetlemek olasıdır.

a) Aynı işkolunda faaliyet gösteren işyerleri arasındaki ücret farklılıklarını ortadan kaldırabilmek için, i) sözkonusu işlerde çalışan tüm erkek işçiler arasındaki, ii) tüm kadın-erkek işçiler arasındaki ve iii) tüm kadın işçiler arasındaki ücret farklılıklarının ortadan kaldırılması gerekir. Oysa kapitalist üretim tarzında bu farklılıkları ortadan kaldırabilecek hiçbir güç yoktur ve olamaz. Çünkü kapitalizm *Eşitsiz Gelişme Yasası*'na tâbidir, hem eşitsiz gelişim yasası, hem serbest ve/veya tekelci rekabet, hem maximum kâr olsun, hem de ücret, istihdam ve işyeri eşitliği olsun demek bir oyalama taktiği değilse, abesle iştigaldir. Aynı işkolundaki BİR işyerinde eşit işe eşit ücreti uygulayabilmek için TÜM işyerlerinde her alanda standartizasyona gidilmesi gereklidir. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak da işçilere eşit değil *standart* ücret önerilecek demektir. Standart ücret ise, asgari ücretin, belirli bir işkolundaki uygulamasından başka bir anlam ifade etmeyecektir. Bu durumda, ücret farklılığı, eşit işe eşit ücret sayesinde/aracılığıyla ortadan kaldırılmış olmaz, standartlaştırılmış olur.

Kaldı ki, başta ABD olmak üzere kapitalist üretim tarzının egemen olduğu birçok Batılı ülkede işçilerin arasında sadece cinsiyetlerinden doğan değil, buna ek olarak milliyetlerinden, renklerinden ve göçmen olup olmayışlarından doğan ücret eşitsiz-

likleri mevcuttur. Örneğin ABD'de zenci-beyaz işçi ayrımı, yine ABD'de Avrupalı-Meksikalı-Asyalı işçi ayrımı fazlasıyla yoğun bir tarzda sürmektedir. Bunlar arasındaki ayrımda ise, sözkonusu renk ya da milliyet gruplarına bağlı erkek işçilerle hem kendi aralarında hem de kadınları arasında da ücret eşitsizlikleri vardır. Örneğin, Amerikan yurttaşı bir zenci kadın işçi, aynı işkolunda faaliyet gösteren ve eşit ücret alması gereken bir Asyalı -ama göçmen- kadın işçiden çok daha fazla ücret alırken, ABD yurttaşı bir beyaz kadın işçiden -aynı işkolundaki- daha düşük ücret almaktadır. Bu soruna ABD'de çözüm bulunamamıştır. Benzer ayrılıklara İngiltere'de, Almanya'da ve Belçika'da da sıkça rastlanılır. Buralarda da ücret ayrımları esastır. Gerçekte ücret eşitliği değil, tam tersine ücret eşitsizliği yaşanmaktadır. Eşitsizliği ortadan kaldırabilmek için yeni standartlar konulmakta bunun kaçınılmaz sonucu olarak da, ilkin ister istemez ücretler standartize edilmekte, ardından kalifiye eleman bulma/kullanma sorunu gündeme gelmektedir. Bu sorunun ortaya çıkardığı bir diğer sorun ise, işsizlik olmaktadır. Standartlaşma sonucunda işsizlik hızla büyümekte, bu kez de örneğin ABD'de de olduğu gibi bir de *Welfare* standartı koymak zorunluluğu doğmaktadır. İşsizlik sigortası, ya da işsizlere devlet desteği şeklinde ortaya gelebilen *Welfare* girişimlerinden ise sadece belirli standartlara uyanlar yararlanabilmekte, gerisi —ki, büyük çoğunluğu teşkil ediyorlar— kaderleriyle başbaşa kalmaktadırlar. Bu yalnız ve desteksiz kalışın bir diğer beklenebilir sonucu ise, alkolizm, uyuşturucu düşkünlüğü, fahişeleşme vd. olmaktadır. Yasaların önünde eşit olan bu insanların tümü, iktisadi-siyasi yapıdaki farklılıklar sonucunda günümüzde ar-

tan bir hızla *yoksullaşmada eşitlenir* hale gelmişlerdir. Liberalizmin ünlü sloganı *Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler* sözü günümüzde *Bırakınız Yoksullaşsınlar, Bırakınız Fahişeleşsinler*'e dönüşmüştür desek yeridir. ([45]) Diğer bir anlatımla, yasalar önünde eşit hak sahipleri olarak görülen bu insanlar, gerçekte, sadece kağıt üstünde eşit kalmışlardır. Ne gelir, ne değerler ne etik ne moral açılardan, içinde yaşadıkları toplumlardaki kişisel ve sınıfsal çıkarlarıyla örgütlenmiş eşitlerle (örneğin, WASP—Beyaz Anglo-Sakson Protestan) bir ve eşit değillerdir.

Öte yandan, kapitalizmin en akıllı savunucularından ünlü Galbraith, toplumdaki (ABD) dengesizliklerin bir yandan eşitsizliği arttırırken diğer yandan da enflasyonu hızlandırdığını, bunun kaçınılmaz sonuçlarından birinin de kamu hizmetlerinde, örneğin posta servisi, FBI vd. kuruluşlarda aksamalara yolaçtığını göstermiştir. Galbraith'a göre ABD'de Liberal olsun Conservative (Muhafazakar) olsun iki grup da *Eşitsizlikleri* kabullenmekte ve/fakat kaldırmayı *ortak-amaç* olarak görmektedirler. ([46]) Yine Galbraith'ın verdiği rakamlara göre, örneğin 1955'de, eşitlik-eşitsizlik tartışmalarının artık eskisi kadar etkili sayılmadığı, çünkü ABD'de eşitsizliğin en düşük düzeye geldiği varsayılan o yıllarda, ABD'de en düşük gelir diliminde yaşayan ailelerin ve bağımsız bireylerin onda biri, ülkenin toplam para gelirinin, vergiler çıktıktan sonra yaklaşık % 1'ini elde ederken, en üst gelir düzeyindeki on (aile veya kişi) ülkenin toplam para gelirinin % 27'sini elde etmekteydiler. Buna göre en düşük ve en yüksek on arasında tam 27 misli bir gelir *farkı* vardı. ([47]) İlginçtir ki, Galbraith'in eşitsizliğin ABD toplumunda artık giderek ilgi alanının

dışına çıktığı, çünkü üretimin büyüme gösterdiği şeklindeki iyimserliği cok değil, on yıl sonra tam anlamıyla hayal oldu, çünkü fark daha da arttı. Şöyle ki, ABD'nin resmi verilerine göre 1969'da zenci-beyaz arasındaki ayrım şu durumdaydı.

Tablo: 1

	Erkek	Kadın
Zenci	5.900	4.100 (Dolar)
Beyaz	9.000	5.200 (Dolar)

Kaynak: Current Population, Reports, Series P-60. no. 70 p. 5 [48]

Tablo 1'de görülebileceği üzere ortalama gelirde ABD'de ortaya çıkan gelir farkı bu boyuttaydı, zenci ve beyaz işçiler arasında. Oysa aynı dönemde hem Eşit İşe Eşit Ücret standartı yürürlükteydi hem de İnsan Hakları Evrensel Bildirisi!

Tablo II'de ise kadınların iş hayatındaki durumu görülebilir (1967).

Statüsü	İşgücündeki Kadın Sayısı	%
Toplam kadın işgücü	27.5 Milyon	100
Bekar	5,9 »	21,5
Evli, ama eşi terk	1,6 »	5,7
Dul	2,5 »	9.0
Boşanmış	1,7 »	6,0
Evli, ama eşinin yıllık geliri 3.000 dolardan az	2,5 »	9,2
Toplam çalışmak zorunda olan	14,2 »	51,4

1969'da, ABD'de toplam işsiz kadın oranı % 4,7 gibi çok yüksek bir düzeydeydi. Cinsiyete dayalı ayrım olduğu için işler ilkin erkeklere veriliyordu. Aynı yıl için erkekler arasındaki işsizlik oranı % 2.8'di, kadınlara oranla. (49)

Eşit İşe Eşit Ücret, ne ABD'de ne de başka bir yerde ücret farklılıklarını ortadan kaldırmadı, tam tersine tescil ettirdi. Öte yandan işyerleri standartizasyonuna gidildi, bu da başarılı olamadı. Türkiye'de ise, yeni iş tanımları yapıldı ama 100 işçi çalıştırmak zorunluluğu altında olanlar, ya daha fazla işçi çalıştırdıkları halde bunu beyan etmediler ya da 95-99 işçi gösterdiler. İşten çıkartılan ilk işçiler ise tabiidir ki, kadınlar oldu, olmaktadır ve de olacaktır. Çünkü kural budur. Ayrıca 100 işçi ve daha fazla çalıştıranlar ile 99 işçi çalıştıran aynı işkolunda faaliyet gösteren işyerleri de yeni ve kalıcı *Eşitliksizlikler* üretmektedirler. Eşit İşe Eşit Ücret Standartına baka baka! (50)

Bir de yakın zamanlardan örnek vererek bu soruyu burada noktalayalım. 1979'da EEC (Avrupa Ortak Topluluğu) komisyonu tarafından yapılan resmi açıklamaya göre, eşit işe eşit ücret uygulamasının *kabulüne* rağmen son beş yılda ücretler arasındaki (kadın-erkek), eşitsizliğin oranı sanayide sadece % 32.1'den % 28.7'ye düşürülebilmişti. Hollanda ve İngiltere'de eşitsizlik oranı düşerken, Fransa'da ilginçtir ki, 1972'de % 22,9 daha düşük ücret alan kadınlar 1977'de % 24,2 daha düşük ücret almaya başlamışlardır —EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET İLKESİNE RAĞMEN. Komisyon raporuna göre ücret eşitliği çeşitli uluslarca kabul edilmiş ama hiçbir şekilde kullanılmayarak neredeyse ilga edilmiştir. (51)

Gelelim, eşit işe eşit ücret ile verimliliği esas alan ücret sisteminin uygulamada ne gibi sorunlar doğurabileceği sorusuna.

Doğabilecek sorunlardan birkaçına değinelim.

Aynı işkolunda faaliyet gösteren işyerlerinde ücret farklılığının ortadan kaldırıldığı bir ortamda bunlardan biri —ya da birkaçı— hem yeni ve üstün bir teknolojiye geçip, hem de sınırlı bir otomasyon uygulayarak verimini arttırırsa ne olur? Bu işyerindeki işçilerin artan verimliliğe oranla kendi aralarında eşit işe eşit ücret almaları gerekir. Ya ötekiler? Teknolojiyi sınırlamak mümkün olamayacağına göre, güçlü ve güdümlü —dış destekli— kuruluşların diğerlerine oranla verimlerini arttırmaları da engellenemez. Yeni ve üstün teknolojiye geçemeyen, sınırlı da olsa otomasyon uygulayamayan kuruluş, eşit işe eşit ücret ödemezse Türk-İş ile bozuşur, ödese rekabet edemez. Kaliteyi düşürme yoluna gitse, bu kez de standartizasyon dikilir karşısına. Kestirme tarafından söyleyelim ki, bu firmalar önlerindeki eşit işe eşit ücret tuzağıyla, pirinçten taşları ayıklamaya heveslenirlerken, kendileri ayıklanırlar, bu bir.

İkinci bir sorun da *İş*'in tanımında ortaya çıkacaktır. Çeşitli işkollarında zorunlu olarak yeni ve koşullara uygun *iş* tanımları yapılacaktır. Şimdiden sadece Madeni Eşya'da 100 tanım yapılmıştır. Önemli olan tanımları yapmak değil, tanımların *neye göre* yapılacağıdır. Şöyle ki, teknoloji esas alınarak tanımlar yapılabileceği gibi, iş yasaları esas alınarak tanımlar da yapılabilir. Bunlara *sanayi örgütlenişi standartına* uygun tanımları ve *üretim* esas alınan ya da *emek-yoğun* esas alınan tanımları da ekleyebiliriz. Öte yandan tanımları kim yapacaktır sorusu da boşluktadır. *Tanım* ile stan-

dart birbirine karıştırılırsa, bu kez de, sanayide serbest rekabet, toplupazarlık, enflasyona göre ücret vd. gibi konularda içinden çıkılmaz sorunlar doğacaktır.

Üçüncü bir sorun da, işyerlerinin nasıl standartize edilebileceğidir. Bölgesel, yerel ayrılıklar (hem etnik yapıda hem coğrafi yapıda) nasıl eşitlenecektir? Kalkınma hızı nasıl ayarlanacaktır ve diğer sanayi dallarıyla, örneğin eşit işe eşit ücretin uygulandığı Madeni Eşya ile bunlar arasında doğabilecek ücret standartizasyonundan kaynaklanan sorunlar nasıl çözümlenecektir? Bunların hiçbirine, bırakın yurdumuz Türkiye'yi, ABD'de bile yanıt bulunamamıştır. Çünkü ne malzeme, ne teknoloji, ne insangücü, ne kalite, gerçekte EŞİT kılınamamaktadır.

Dördüncü bir sorun, eşit işe eşit ücret uygulamasında, işçi ücretlerinin maliyete oranında ortaya çıkacaktır. Eşit işe eşit ücret uygulayan bir kuruluşta, birim ürün maliyeti de ister istemez standartlaşmış olacaktır. Bu durumda maliyette (giderlerde) ortaya çıkan artışlar, kaçınılmaz olarak eşit işe eşit ücret standartında dalgalanmalara neden olacaktır. Dolayısıyla ya standart düşürülecek ya işçi çıkartılması yoluna başvurulacaktır. Buna bir de enflasyonu ve kapitalizmin devri krizlerini eklerseniz, sonuç kendiliğinden ortaya çıkar: Eşit işe eşit ücret savesinde/aracılığıyla bir yandan işçinin işgücünün sömürüsü artarken, diğer yandan da eşit işe eşit ücrette direnen sendikalarda iç huzursuzluklar artacak ve bunlar hem sendikalar arasında hem de hükümetle sendikalar arasında sürtüşmelere yolaçacaktır. Mevcut sistemde hükümetler, kapitalistleri korumak ve kollamakla yükümlü ve görevli oldukları için, onlarla sınıfsal mü-

cadeleye değil uzlaşmaya yönelen sendikalara olanaklar sağlayacaklar, diğerlerini dıştalavacaklardır.

Daha sayılabilecek pekçok sorun vardır. Bunların tümünü sıralamak bir yerde gereksizdir. Çünkü eşit işe eşit ücret olayında *Eşitlik Kurgusu* yanlıştır, gerçeklikle bağlantılı değildir. Ayrıntılarda sayısız örnekleme yapmanın gereği yoktur. NESNEL ve GERÇEK eşitliği yaşamış ve/veya yaşamakta olduğunu öne sürebilecek ve bunu ampirik olarak kanıtlavabilecek hiçbir kişi, kuruluş, ulus, devlet vs. yoktur ve ne olmuştur ne de olacaktır.

2:2 GODOT'YU BEKLERKEN

Üçüncü sorumuz, eşit işe eşit ücret standartının tekelci kapitalizm aşamasındaki ülkelerde ne durumda olduğu ve Türkiye'nin yararına bir yenilik olup olmadığıydı.

Başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa ve Almanya'da eşit işe eşit ücret peşpeşe denebilecek yıllarda yürürlüğe girdi. Özellikle 1968-1975 yılları arasında bu ülkelerin gündeminde yeraldı. İlginçtir ki, aynı dönemde sözkonusu kapitalist ülkelerde *0* (sıfır) kalkınma hızı projeleri uygulanıyordu. Bilindiği üzre *0* kalkınma hızı projeleri, kapitalist ülkeler için ekonomide kan değişimi görevi gören girişimlerdir. Nitekim ilk meyvalarını Friedmancı Reagan topladı. Aynı yıllarda ülkelerin iç dinamiklerinde yenileşmeler yapıldı. Tekelci-sermaye işte bu ortamda eşit işe eşit ücreti savunmaya başladı. Bu proje aracılığıyla büyük kârlar sağladı.

([52]) Örneğin 1963'de ABD'de eşit işe eşit ücret resmen kabul edilince birçok kuruluş bir bocalama geçirdi. Çünkü yasa yürürlüğe girişinden önce yapılmış tüm toplusözleşmeleri dışarıda bırakıyordu. Diğer bir anlatımla yasanın yürürlüğe girdiği tarihten diyelim ki, üç gün önce bir (ya da) iki yıllık toplusözleşmesini yapmış olan bir kuruluş kendini yasanın dışına koyarken, yasanın çıkacağını Lobby'si aracılığıyla öğrenememiş olan çoğunluğu orta ve küçük boy işletmeler, bir anda eşit işe eşit ücret konusunda büyük sermaye destekli ve etkili sendikalarla başbaşa kaldılar. Pazarlık güçleri sınırlı olan bu kuruluşlar, eşit işe eşit ücrete geçmiş ve/veya geçmemiş tröstlere yem olmaktan kurtulamadılar. Geçmemiş olanlarla —toplusözleşme süresi nedeniyle— işçi ücretlerindeki ayrım nedeniyle başedemediler. Eşit işe eşit ücrete geçenlerle ise, ücret ve kalite standartizasyonu nedeniyle uğraşamadılar. Yaklaşık üç yıl kadar süren ve özellikle kadın-erkek işçiler arasındaki ücret farklılığını ortadan kaldırıyormuş gibi görünen eşit işe eşit ücret standartı, günümüzde, başta ABD'de *de jure* yürürlükteyse de *de facto* işletilememektedir. Çünkü ünlü ABD'li iktisatçı Reynolds'un da belirttiği gibi, *İstihdam ve ücret ayrımcılığı* kapitalist sistemde pozitif iktisat değil *normative* sorunsalına bağlı bir olaydır ([53]) ve bu konulardaki ayrımcılığın gerçek anlamda ortadan kaldırılabilmesi konusunda bazı temennilerin ötesinde fazla bir umut yoktur. Özellikle kadın işçilerin uğradıkları ayrımların ortadan kalkmasını uzun mücadelelere, yeni toplumsal örgütlenmelere, aile yapısının ve yerleşik kültürün değişmesine bağlamaktadır Reynolds. ([54]) Eşit işe eşit ücreti sözün kısası, ABD uygulayamazken *kredi verilmesi için elektriğine zam yaptı-*

rılan bir ülke, Türkiye nasıl uygular, bir düşünelim...

Eşit işe eşit ücret, egemen sınıfın öylesine işine gelen bir ilkeydi ki, —sırf çarpıcı olsun diye koyuyorum— İran Şahı bile, İngiltere, Yeni Zelanda ve Hollanda'dan önce kendisinin İran'da bu standartı uygulamış olduğunu, tam sayfalık renkli ilanlara koydurduğu haberler aracılığıyla bütün dünyaya açıklamaktan gurur duyuyordu. (55)

Eşit işe eşit ücretin Türkiye'nin ve özellikle de 90.000 MESS işçisinin yararına olduğunu önesürmek ise, eğer müthiş *a la turca* bir buluş (!) değilse abesle iştigaldir. Yoksa MESS-Türk-Iş işbirliğini yönetenler hem patronların hem işçilerin —bu arada tüm ülkelerin— maximum kâr edecekleri yepyeni bir kapitalizm modeli mi keşfettiler? Eşit işe eşit ücretten birilerinin yararlanmakta olduğu doğrudur ama bunların kim olduklarını çok ivi tayin etmek gerekir. Bunlar hiç kuşkusuz, bir süre için bu standartı kullanacak ve kullandıracaklardır. Son dönemde (1980'lerde) eşit işe eşit ücret önerisinin bizzat MESS tarafından gündeme aldırıldığı ve ısrarla hükümete empoze edildiği, kimlerin yararlanmakta oldukları konusunda ipuçları verecektir —anlayanlara! Eşit işe eşit ücret manipülasyonunu anlamak istemeyenler ise, ya çıkarlarını düşünmektedirler ya da gerçekten de işçi haklarını savunamayacak kadar bilgisizdirler. Hele bir de bilir bilmez her Batılı slogana sahip çıkmayı demokrasi sanan *çokbilmiş* bir eşit işe eşit ücretçi *sol* vardır ki, bunlara söylenebilecek tek söz yoktur. Bunlar nesnel ve gerçek olmayan *Eşitliği* nesnel ve gerçek olmayan *Godot*'dan beklemeyi sürdürsünler. Bir gün BELKİ mutlaka kavuşurlar Godot'ya!..

Türkiye'de eşit işe eşit ücreti savunan ve kendi-

lerini solcu sayanlar, ilginçtir ki, *ücret* ile *maaş* arasındaki farkı bile anlayamayacak durumdaydılar. Onlara göre eşit işe eşit ücret istemek *ilericilik*'di, bunu eleştirmek *gericiliğe* hizmetti, sekterlikti. Eşit işe eşit ücret şeklindeki bir standartı oluşturmak için, örneğin ABD'de kaç on yıl tartışma yapıldığını onlara açıklamak da ikna edici olamadı. Her kavramdan ne anlaşılması gerektiğini göstermek için ABD'li yasakoyucuların on yıllarca sürdürmüş oldukları tartışmalar, açıklamalar, tanımlar Türkiye'deki bu *hızlı demokratlara* vız geldi. Günümüzde, anlaşıldığı kadarıyla, üstün bir *demokratik kazanım* elde etmişler ki, MESS patronlarıyla aynı *isteği* paylaşır duruma geldiler. İlginçtir ki, bu kez sosyal-demokrat olduklarını kanıtlamaya çalışan sendikal çevreler, eşit işe eşit ücrete yöneltilen eleştirileri dikkate almaya başladılar. Toplusözleşme girişimleri çıkmaza girince, ortada bir gariplik olduğunu en azından sezi yoluyla anlayıp, dile getirmeye başladılar. Okuyalım SODEP Genel Başkan Yardımcılarından Muzaffer Saraç'ın sözlerini.

«Dörtbuçuk yıldır işçi ücretleri konusunda hep aynı oyun oynanıyor. 24 Ocak kararları ilan edildiğinde de, o zaman DPT'de görevli Kazım Oksay başkanlığında bir kurul oluşturulmuştu. O zaman da bugünküne benzer kararlar alındı. Sanki 12 Eylül beklenir gibi, onbinlerce işçiyi ilgilendiren sözleşme görüşmeleri sürüncemeye bırakıldı. O vakit, kamu kesiminde ancak dört kuruluşun sözleşmeleri bitirilebildi (...) *Yani eşit işe eşit ücret masalı ama yoksullukta eşitlik.*» (56) (a.b.c.)

Evet, masaldır eşit işe eşit ücret! Ama büyükler tarafından anlatılmış bir masal. ABD'nin dev tekelci-sermayesinin *Eşitlikçilik* anlayışına ters düşmeyen, Banker's Trust, IMF, Dünya Bankası, AET

vd. uluslararası *Ortak Eşitler*'in onaylayabileceği nitelikte bir masal. Biliniyor, büyükler masalları, küçükler bir an önce uyuvabilsinler diye anlatırlar yoksa kendilerini uyutmak için değil!

2:3 İŞÇİ VE ÇALIŞMA

Özellikle son sıraya bıraktığım ve/fakat önemi itibarıyla en başta yeralması gereken soru ise, işin ücrete, ücretin verimliliğe eşitlenip eşitlenemeyeceği ile kapitalist ve sosyalist sistemlerde bu standartın anlam ve öneminin ne olduğuydu.

Türk-İş Eğitim Sekreterinin deyişiyle ülke yararına olan bu sistemde —eşit işe eşit ücret— işçinin alacağı ücret verimliliğe tâbi kılınmıştır, seyyanen zam kaldırılmıştır. Buna göre standart, VERIMLILIK olarak saptanmıştır ve dolayısıyla İŞ ve ÜCRET verimlilik esasına göre EŞİTLENECEKTİR. Verimlilik yükseldikçe işçinin alacağı ücret de hiçbir farklılığa mahal vermeden yükselecektir. Ah ne mutluluk... Ücreti işe, onu da verimliliğe eşitlemek gerçekten de kurnazca bir buluş. Ama sadece kurnazca, akıllıca değil. Çünkü işçiler ücretlerini üretilen/ürettikleri İş'in ve verimliliğin karşılığı olarak almazlar. Işçiler, kapitalist üretim tarzında, ÜCRET'i kapitaliste/patrona sattıkları işgücüne karşılık olarak alırlar, iş'e karsılık değil. ÜCRET, bu nedenledir ki, işçinin İŞGÜCÜ'nün FİYATI'dır; onun ürettiği işin ve çalışma verimliliğinin fiyatı değil. İŞGÜCÜ'nü elçabukluğuyla gözden yokedip, ÜCRET'i verimliliğin karşıtıymış gibi göster-

mekle kapitaliste akan artı-değer ve kâr devreden çıkarılmaktadır. Diğer bir anlatımla *İŞ* gökten zembille inmez— Iş'i, işgücünü TUKETEN işçi, çalışma verimi aracılığıyla gerçekleştirir. Bu nedenledir ki, İŞ ve ÇALIŞMA, bir ve aynı değillerdir. Bu son derece önemli ayrım bilinmeden, İŞGÜCÜ, İŞ, ÇALIŞMA ve VERİM arasındaki bağlantı anlaşılamaz. Bu anlaşılmayınca da, EŞİT IŞ'ten de, EŞİTSİZ İŞ'ten de sözedilebilir, fakat gerçekte ne bunların ne de bunlara eşitlenen ve/veya eşitlenmeyen ÜCRET'in işçinin tüketmekte olduğu işgücünün karşılığıyla doğrudan bir bağlantısı vardır. En kestirme anlatımla kapitalist üretim tarzında, özellikle de kadın-erkek işçiler —ve aynı işkolundaki tüm işçiler— arasında ücret ve iş eşitliği istemek, bir insandan soluk almadan canlı kalmasını (yaşamasını) istemek kadar abestir. Şöyle ki;

«Ücret rejimi altında eşit ödül, hatta adil ücret istemek, kölelik rejimi altında özgürlük istemekle eşdeğerlidir.» (57)

İlginçtir ki, Türkiye'de İş Yasaları ve İş tanımları vardır ama nedense *Çalışma/Emek*'in bir tanımı voktur —Çalısma Bakanlığı bulunmasına karşın. Çünkü Emek/Çalışma ve İş bir ve aynı olgu olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir, İdealist Kapitalist-Liberal Demokrasilerde. Tabiidir ki, Türkiye'de de bunun izdüşümü olarak sınırları ve içeriği yasalarla tanımlanmış bir *Emek/Çalısma* yoktur. Diğer bir deyişle, Türkiye'de *Emek/Çalışma Nedir?* sorusunun yanıtı sadece *İş Nedir?* karşılığı olarak verilmiştir. Günümüz Türkiye'sinde yürürlükteki yasalara göre İs, İşveren, İşveri ve Ücret'ten şunlar anlasılmaktadır.

«İS KANUNU/BİRİNCİ BÖLÜM — GENEL HÜKÜMLER / Tarifler. Madde 1: Bir hizmet akdine

dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi, işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren, işin yapıldığı yere işyeri denir.» (58)

Iş ise, ilginçtir ki, Iş Hukuku'na göre bir *Hizmet*'tir. Okuyalım;

(...) bir kimsenin iktisadi yönden hizmet olarak değerlendirilebilen her hareketi, faaliyeti bir iştir. Değişik bir söyleyişle iş, karşı yan için değeri olan, onun maddi veya fikri bir ihtiyacının giderilmesine yarayan bir faaliyettir.» (59)

T.C. Devleti Anayasası'na göre «Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tesbitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu gözönünde bulundurulur.» (Madde 55) (60)

Öte yandan, 13.12.1966 gün ve 810 sayılı kanunla yürürlüğe giren 100 sayılı Milletlerarası Çalışma Sözlesmesi'nde *ücret* su sözlerle tanımlanmıştır.

«Ücret deyimi, iscinin çalıştırılması nedeniyle işveren tarafından kendisine nakdi veya ayni olarak doğrudan doğruva veya bilvasıta ödenen normal kök veya asgari ücret veya aylıkla sağlanan bütün diğer menfaatleri içine alır. (Madde 1/a)

1.9.1971'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 1475 sayılı İş Kanunu'nda ise *ücret* şöyle tanımlanmıştır.

«Madde 26 — genel anlamda ücret, bir kimseye bir iş karsılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve nakden ödenen meblağı kapsar.» (61)

Su tanımları okuduktan sonra insanın aklına bazı ilginç sorular takılabiliyor. Şöyle ki, T.C. Ana-

yasası'na göre, ücret emeğin karşılığı ise, nasıl oluyor da, eşit işe eşit ücret, istenebiliyor? Ücret, T.C. Anayasası'na göre, İŞ'in değil Emeğin karşılığı olarak gösterildiğine göre...? Yoksa bir Anayasa ihlali mi var? Yok tabii! Çünkü Türkiye'de Anayasa *Genel Hükümleri* gösterir, konu özele gelince bunu ilgili alandaki yasalar belirler. Örneğin Anayasa'nın 26., 27. Maddelerine göre herkes düşünme ve düşüncelerini yaymak hakkına ve hürriyetine sahiptir, ama, bunun sınırlarının ne olduğunu gerçekte belirleyen Anayasa'nın bu genel hükmü değil, TCK'ndaki 141-142-163'ncü maddelerdir. Bu da onun gibi... Anayasa'va göre emeğin karşılığı olan ücret, gerçekte, İş Kanunu'na göre İş'in karşılığıdır. Geçerli olan ikincisidir elbette.

Öte yandan İş bir *Hizmet* olduğuna göre, eşit hizmete (iş) eşit ücret denmesi gerekmiyor mu diye de sorulabilir —ki beyhudedir, bu soru. Çünkü, daha önce de belirttik, standartı belirleyen poliyarşik otoritedir. Ve ona göre ücret, İş'in, emeğin ve/veva hizmetin karşılığı olabilir. Buna *hassas dengeler* sonucu karar verilir, birilerinin böyle olmasın demesiyle değişmez.

Simdi yeniden Esit İse Eşit Ücret'in ABD'de kabulü sırasında resmilestirilmiş açıklamalara dönelim. Eşit İse Eşit Ücret, ABD Senatosu Çalışma ve Kamu İşleri Komitesi'nce (SCLPW) ovbirliğiyle benimsenen ve başkan Pat Mc Namara tarafından 17 Mayıs 1963'de ([62]) Senatoya sunulan raporla kabul edildi. Buna göre cinsiyetlerarası ücret eşitsizliği evaletlerarası ticari ilişkilerde ortadan kaldırılıvordu. Rapor'da, eşit ücret ödenebilecek *işler* ve ödenemeyecek *isler* ayrımı yapılmıştı. Başkan Kennedy tarafından hazırlatılan tasarıda (s. 1409) Çalışma Bakanı Willard Wirtz *eyaletler-*

arası ticari kanallardaki (karşılıklı ilişkilerde) pratikten ücret ayrımcılığını ortadan kaldırmayı Kongre'ye önermişti. Başkan yardımcısı Johnson da —Vietnam savaşını başlatan Johnson— bu kararın onaylanması için Kongre'yi zorlamıştı. Çalışma Bakanı niçin böyle bir yasaya gereksinim duyulduğunu, kısaca, şu üç gerekçeyle açıklamıştı. 1) İşçilerin alım gücü ve yaşama standartları ücret ayrımcılığından ters yönde etkilenmektedir, 2) Bu pratiği uygulayan patronlar haksız ticari rekabet avantajı sağlamaktadırlar, 3) Dolayısıyladır ki, düşük-ücret düzeyi işçilerin becerilerinden maximum yararlanmayı engellemekte, moral açıdan zararlı olmakta ve bu da üretimde zarara yolaçmaktadır. Aynı raporda 1963'e göre 25 milyon kadın işçi bulunduğu ve Amerika'da kadın işçisiz sanayi dalı bulmanın zor olduğu da belirtilmekteydi. (63)

ABD Senatosu'nda onaylandıktan sonra yürürlüğe giren bu yasada, cinsiyet ayrımından başka etkenler nedeniyle ortaya çıkmış olan ücretlerde ayrımcılık kabul ediliyordu. Diğer bir anlatımla Eşit İşe Eşit Ücret sadece belirli bir alana sokulmuş ve daha önceki eşit ücret tasarılarından çok değişik tarzda yazılmış ve tanımlanmıştı. Yürürlüğe sokulan ve hukuken geçerli olan yasa bu olduğu içindir ki her türlü uygulama da buna dayandırılmıştır. (64)

Kongre üyesi (N.Y.) Adam C. Powell —Eğitim ve Çalışma Komitesi Başkanı— tarafından 23 Mayıs 1963'te sunulan bir başka raporda da, *kadınlara eşit ücret politikası* sisteminin ilkin 2. Dünya Savaşı sırasında Amerikan Savaş Çalışma Heyeti'nce gündeme getirildiği (65) vurgulanmıştır. Aynı raporda bu yasanın ABD'de yaklaşık 27.500.000 iş-

ciyi kapsadığı, Puerto Rico, Virgin Adaları ve bazı diğer bölgelerde ise sınırları daraltılmış olarak uygulamaya konulacağı belirtiliyordu. (66)

Dikkat edilirse, Eşit İşe Eşit Ücret yasasında Standart olarak işçi ve onun işgücü alınmamıştır. Çalışma Bakanlığı'nın Standart Zaman'a uyan, Standart Ücret'i ve Standart İş'i kabul edilmiş, İŞÇİLER buna uygun hazırlanmış koşulları kabule teşvik edilmişler, bazen de zorlanmışlardır. 1963' de ABD'de Çalışma Bakanlığının saptadığı Standart Saat Ücreti, 1.5 Dolardı; Puerto Rico vd. ise daha düşüktü.

Bireyciliği savunan ve birevin topluma üstünlüğü görüşünün şampiyonu olan ABD'de, Standart, gerçekte birey olarak işçi değil, İş ve ÜCRET'tir. Kapitalizmin kaçınılmaz sorunlarından biri de budur. Birey olarak işçinin İŞGÜCÜ, her türlü iktisadi (pozitif iktisatta) değerlendirmede dışta bırakılmıştır. (67) İşçi, kapitalist ideolojide *Ekonomik İŞGÜCÜ'dür*, başka bir anlam ve önem taşımaz. (68) İşçi de bu indirgemenin bilincinde olamaz, çünkü «bizzat onun gözünde de işgücü kendisine ait bir MAL şeklini almıştır. Kapitalist dönemi belirginleştiren budur.» (69)

Oysa *İşgücü* işçinin *Ta kendisi* değildir. Okuyalım:

«İşgücü ya da çalışma sağlayan güç dediğimiz zaman, insanın canlı varlığında mevcut olan ve onun herhangi bir kullanım değeri üretirken kullandığı fizik ve zihni yeteneklerin tümünü anlıyoruz» (70)

«Lucretius'un 'nihil posse creari de nihilio' (yoktan hiçbir şey varolamaz) sözü apaçık bir şeydir. 'Değer-yaratımı' işgücünün işe çevrilmesiyle olur. İşgücünün kendisi ise herşeyden evvel, tabii

maddenin insan organizmasında değişikliğe uğramasıyla meydana gelen güçtür, kuvvettir.» (71)

Görüldüğü gibi *işgücü* asla işçinin ya da insanın *Ta kendisi* değildir, her insanda olan üretkenliğin kaynağıdır. İşçinin yeteneklerini veya çalışma kapasitesini (72) onun kendisine indirgemek mantıksal olarak yanlıştır.

Öte yandan İŞ ve CALIŞMA (EMEK) de birbirlerine bağlı ve/fakat birbirlerinden apayrı iki olgudurlar. Bunlar birbirlerinin yerine, ya da bir ve tek ve aynıymışlar gibi kullanılamazlar. Okuyalım;

«Kullanım değeri yaratan ve niteliksel olarak sayılan Çalışma'ya (Emeğe) İngilizcede İŞ (Work) denir, değer-yaratan ve niceliksel olarak sayılana da İŞ'ten ayrı olarak Çalışma (Labour) denir.» (73)

«İktisatçıların çalışmanın (emeğin) değeri dedikleri, gerçekte, işgücünün değer dir (...) ve o kendi fonksiyonu çalışmadan farklıdır, tıpkı makinanın da ortaya koyduğu işten farklı oluşu gibi.» (74)

«Klasik siyasal-iktisat, endüstriyel pratikten imalatçı için geçerli/mevcut (current) kavrayışı devraldı, buna göre o (imalatçı) işçinin çalışması'nı/Emeği'ni (Labour) satın almakta ve buna ödeme yapmaktaydı. Bu kavrayış imalatçının hesapları, muhasebesi ve fiyat ayarlamaları için gayet uygundu. Ama bu kavrayışın naif bir şekilde sivasal ekonomiye transfer edilişi gerçekten de hayret verici hatalar ve karışıklıklar üretti... o (işçi) işgücünü kiralamakta ya da satmaktadır. Ama bu işgücü onun (işçinin) kendi benliğinin içindedir ve ondan ayrılamaz.» diyen Engels, en iyi iktisatçıların bile *çalışma*'nın değerinden yola çıktıkları zaman bu

sorunu çözemediklerini ve bu çıkmaz sokaktan çıkışı bulan adamın Karl Marks olduğunu ekliyordu. (75)

Marks'ın başarısı, *çalışma* ya da *İŞ*'ten değil *İşgücü*'nden yola çıkmış olmasındadır. Çünkü Marks'a göre, «Çalışmanın (emeğin), kendi başına bir değeri yoktur» (76) Bu nedenledir ki, Sosyal Adaletciler'in (Welfare State taraftarı sosyaldemokratlar ve diğer kürsü sosyalistleri) *emeği (çalışmayı) en yüce değer saymalarının* Bilimsel Sosyalizm açısından hiçbir anlam ve önemi yoktur.

Eşit İşe Eşit Ucret formülünde, KULLANIM DEĞERİ YARATAN VE NİTELİKSEL OLARAK HESAPLANAN İŞ TANIMLANMIŞ VE BU ÜCRETE EŞITLENMİŞTİR, İŞÇİNİN KAPITALİST PATRONA SATMAKTA YA DA KİRALAMAKTA OLDUĞU İŞGÜCÜ DEĞİL. Bu akıllardan hiç çıkartılmaması gereken en önemli husustur.

Şimdi de *Eşitlik* ve *Ücret* konularında şu bilgileri aktaralım:

«(A) Proletaryanın eşitlik isteminin gerçek muhtevası *sınıfların ilgasını* (altı çizili) istemektir. Bunun dışına taşan eşitlik istemleri zorunlu olarak saçmalığa (anlamsızlığa) açılır. Çünkü ister burjuvaca bir eşitlik olsun, isterse proleterce bir eşitlik olsun, bu iki eşitlik fikri de tarihsel ürünlerdir...» (77)

(B) *Ücret eşitliği* (altı çizili) yakarmaları (cry) bu nedenledir ki, bir yanlışın üzerine temellendirilmiştir, *budalaca* (insane) (altı çizili) bir istektir ki hiçbir zaman karşılanamaz. Öncülleri kabullenip bunlarla sonuçları temizlemeye uğraşan şu sahte ve yüzeysel (superficial) radikalizmin dölüdür.» (78)

(C) Bicimsel esitlikte bile (yasa önünde eşitlik, tokla açın, varlıklı ile yoksulun 'eşitliği') kapi-

talizm tutarlı *olamaz*, (altı çizili) (...) Hiçbir Burjuva devleti, ne kadar ilerici cumhuriyetçi, demokratik olursa olsun, kadının ve erkeğin tam eşitliğini tanımamıştır.» (79)

Gelelim *Eşitlikçilik* konusunun kapitalist ve sosyalist ülkelerde ele alınış tarzına. ABD'de başta Eşit İşe Eşit Ucret olmak üzere hiçbir *Eşitlik* tam, saf ve mutlak olarak sağlanamamıştır. (80) Bunları daha fazla örneklemeye gerek duymuyorum. SSCB'de ise *Eşitlikçilik* nosyonunun on yıllar önce terkedildiğini Galbraith de vurguluyor. (81) Galbraith'e göre SSCB'de *Eşitlikçiliğin/Egalitarianism* terkedilişinin nedeni, işlemez ve işletilemez oluşudur. Öte yandan Bilimsel Sosyalizm'in kurucuları *sınıflararası eşitliği* değil, *sınıflararası mücadeleyi* esas almışlardı. Dolayısıyladır ki SSCB'de bir dönem için, çok kısa bir süre toplumda uygulamaya sokulan *Eşitlikcilik* vürümediği anlaşılınca vazgecildi. Ayrıntılara girmemeyi —şimdilik ve belirli hukuksal nedenlerle— veğliyorum.

Öte yandan. SSCB'de *Özel Mülkiyet'te Eşitlik* de yoktur, *Özel Mülkiyet'in ilgası* da yoktur. SSCB'de yurttaşların özel mülkiyet edinme ve bunları miras yoluyla aktarma hakları vardır. ama toplumsal üretim aracları üzerinde *birey(ler)in* özel mülkiyeti bir hak olarak yoktur. (82) Gerekçesi de açıktır bunun, cünkü toplumsal ihtiyaçların üzerinde, birevsel mülkivet uvgulanamaz. Ücret sistemi ise *Herkesin Yeteneğinden İhtiyacına Görelik* ilkesine göre düzenlenmiştir. Nedir ki. bu ilkenin Stalin döneminde uğradığı değişiklik, *İşinden İhtiyaca Göre* bircok aksamalara volacmıştır. Ayrıca. diğer sosyalist ülkelerde de tam anlamıyla uvgulanamamıstır. Örneğin. Wesolowski'nin belirttiğine göre Polonya'da pek başarılı olamamıştır. (83) Önemli olan sos-

yalist ülkelerde üretimin iş esas alınarak eşitlenmesi ilkesinin değil, bireysel yeteneklerle toplumsal ihtiyaçlar arasında bağ kuran ilkenin yürürlükte ve geçerlikte olduğunun vurgulanmasıdır. SSCB'de en kısa ve kestirme deyişle. Eşit İşe Eşit Ücret, pratikte işletilmemektedir. G. Mosca'nın da belirttiği gibi, SSCB'de gelir ihtivaca göre belirlenmektedir. (84) Burada ölçü, toplumsal ihtiyaçlardır.

SONUÇLAR

Esit İşe Eşit Ücret'in eleştirisini ve buna niçin karşı çıkılması gerektiğini şu on başlık altında toplayarak konuyu noktalayalım. Çeşitli alanlarda ve ayrıntılarda bu on hususa daha onlarcası eklenebilir. Ancak bunu gerekli görmüyorum. Esas itibariyle karşı çıkılması kanımızca yeterlidir. Öte yandan Türkiye İşçi Sınıfı adına *böyle olmasın böyle olsun* demek hak ve yetkisini de kendimde görmüyorum. Bu nedenledir ki, bazı uyarı ve tavsiyelerde bulunmakla yetiniyorum. Bu da çağının tanığı olmak zorundaki bir aydının sorumlulukları kapsamındadır. Bu konuda daha uzun tartışmalara ihtiyaç vardır. Ancak bunların tutarlı bir sonuca vardırılması kaydıyla, lafazanlığa, demogojiye sapılmadan yapılacak tartışmalardan Türkiye'nin yararına sonuçlar alınacağından hiç kuşkum yoktur.

İşte saptadığımız on husus. (Bunların yanlarına konulan numaralar önemlerine göre değil, sıralama zorunluluğu nedeniyledir).

1) Eşitlik fikrinin nesnelliği yoktur; dolayısıyla daima *apriori* (deney öncesi) kalmıştır ve de öyle kalacaktır. Toplumsal-tarih bunun kanıtıdır. Yeryüzünde bugüne değin iktisadi, siyasal, hukuk-

sal ve kültürel alanlarda tam, saf ve mutlak eşitliği tesis edebilmiş, ne ulus, ne devlet, ne toplum ne aile, ne kişi vardır. Kesinlikle söylenebilir ki olmayacaktır da.

2) Eşitlik fikri, Ütopist mükemmel/ideal düzen, toplum. ulus fikrinin uzantısı olan bir yanılsamadır. Marks'ın da belirttiği üzre «mükemmel bir toplum, mükemmel bir devlet, sadece imgelerde (imaginations) varolabilecek şeylerdir.» ([85]) Tam ters ne birbirleri ardısıra gelen tüm tarihsel konumlar, sadece geçici duraklardır ve insan toplumlarının gelişimi daha alt olandan daha üst olana doğru sonsuz bir yolalıştır. Her durak bir öncekini çökerterek yükselecektir. Çürüme ve yokolma bir önceki için kaçınılmazdır.

3) Diyalektik materyalist mantıkla değerlendirildiğinde, Değişim kalıcı olduğuna göre Eşitlik değil, Equilibrium (istikrar/denge) vardır. Değişim'de eşitlik sağlamaya çalışmak, suya yazı yazmaya çalısmaktır.

4) Diyalektik materyalist mantıkla değerlendirildiğinde *Zıtların Çelişkili Birliği* vardır. Zıtları Eşitleyebilmek ve aralarındaki *Çelişkiyi* yok saymak ve/veya yokedebilmeyi düşünmek sadece imgesel ve tasarımsal olarak mümkündür, nesnel ve gercek olarak bunu sağlayabilmek mümkün değildir. Toplumsal-tarih açısından bakıldığında sınıflararası mücadele esastır, eşitlik değil. Şöyle ki, 27 Mart 1921'de Tüm Rusya Taşıma İşçileri Kongresi'nde Lenin, «İşçi ve Köylülerin hükümranlığı ilelebed sürecektir» şeklinde bir pankartla karşılanınca, Kosolapov'un da belirttiği gibi. bunu alaya almış ve şunları söylemiştir. «Bu acaip pankartı görünce kendi kendime düşündüm: işte, en temel ve elementer şeyleri bile hâlâ birbirine karıştırır du-

rumdayız. Eğer gerçekten de işçilerin ve köylülerin hükümranlığı ilelebet sürerse biz sosyalizme hiçbir zaman sahip olamayız; çünkü o, sınıfların ilgasını öngürür ve işçiler ve köylüler bulundukça da farklı/değişik sınıflar bulunacak ve dolayısıyla da tam sosyalizm olmayacaktır.» (86). Günümüzde SSCB'de de kendine özgü bir sınıflararası mücadele vardır.

5) Eşitlik fikri, Subjektif İdealizm'in bir ürünüdür ve Yabancılaşma sorunsalıyla bağlantılıdır. Eşitsizlik de buna bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçekte Egemen sınıfın, Eşitlik dediği her olayda *Fark* ve onun idealist mantıkla rasyonalize edilmiş şekli vardır. Diğer bir anlatımla Eşitlik sağlansın diye *Fark* Standartlaştırılmakta —rasyonalizasyon dedikleri gerçekte budur— dolayısıyla *Eşitsizlik* ortadan kaldırılmış kabul edilmektedir. Eşitsizlik diye nitelendirdikleri her olayda gerçekte Toplumsal-Tarihsel *Çelişkiler* vardır. Örneğin sınıflararası Eşitsizlik dedikleri yerde gerçekte sınıflararası çelişkiler vardır. Eşitlik fikri dinsel açıdan da geçerli değildir. Engels'in de gösterdiği gibi «Hıristiyanlık sadece *bir* hususda insanları eşit kabul eder, o da herkesin kutsal günahı işleyerek doğuşta eşit olduğudur.» (87)

6) İş, Ücret'e eşitlenemez. Maddi olan işçinin tüketmekte olduğu işgücüdür. Çalışma-Verimi buna bağlı olarak ortaya çıkar. İş, işgücü tüketilerek ortaya konulan *Çalışma*'nın —ki bu değer üreten ve niceliksel olarak sayılandır— Kullanım-değeri ve nitelik edinmesidir. Öyleyse İş ve Çalışma bir ve aynıymışlar gibi ele alınamazlar, İŞ olarak tanımlanamazlar. İşgücü ve Çalışma, NESNEL, Çalışma Verimi ve İş, GERÇEK'tir. Eşit İşe Eşit Ücret formülündeyse, Nesnelliği olmayan, otorite tarafın-

dan standartize edilmiş (tanımlanmış) iş, standartize edilmiş ücrete eşitlenmektedir. Bu da idealist *Gerçekçilik* anlayışının bir sonucudur.

7) Kadın-Erkek işçiler arasında, başta ABD'de olmak üzere, Batı'da 1975'ten beri yoğun çaba gösterildiği halde *ücret eşitliği* sağlanamamıştır. Çünkü rekabetin olduğu yerde Eşitlik olamamaktadır. Ünlü Stuart Mill, kadın işçilerin daha düşük ücret almalarını —bazı alanlarda da daha yüksek, örneğin dokumacılık— rekabetten çok *adetlere* bağlıyordu. ([88]) 19. yüzyılda Mill'in yaptığı bu tespit bugün için de geçerlidir. Kapitalizm *adet ya da geleneği* yenememiştir. Mill, aynı zamanda erkek işçiler arasında da bir tür tekelleşme olduğunu, vasıflı işçilerin vasıfsız işçilere oranla tekelci uygulamalar gösterdiklerini, bunun da ücret eşitsizlikleri yarattığını söylüyordu. ([89]) Bu durum günümüzde de sürmektedir, kapitalizm bunu da ortadan kaldıramamıştır. Hatta gelişen teknoloji bunu daha da karmaşık hale sokmuştur.

8) İdealizm'i savunan toplumbilimcilere göre *Eşitlik* karşısında takınılan tavır, kişinin radikal mi, muhafazakar mı, yoksa liberal mi olduğunu gösterir. ([90]) Sosyalizm, bu akımların dışındadır. Eşit İşe Eşit Ücret'i sosyalistçe bir *ilke* olarak savunmak eğer bilgisizlikten kaynaklanmıyorsa, kesinlikle *ucuz siyasetçilik*'tir; *taraftmıza adam çekmecilik*'tir. Bu tavırların tutarsızlığı ise tartışılamaz bile.

9) Eşitlik'i ve/veya Eşitsizlik'i savunan tezlerden birini savunmak bir paranın iki yüzünden birini savunmaktır. Ya da, Marks'ın bir başka bağlamda söylediği şu sözlerle eşdeğerlidir. «Pratikten yalıtlanmış/izole edilmiş bir *Gerçek* ve *Ger-*

çek-Değil tartışması (Reality/Non Reality) tamamen skolastik bir sorudur.» ([91])

10) Türkiye, iktisadi siyasi yapısıyla emperyalist mihraklara bağımlı kılınmış bir ülkedir. 1984 Türkiye'sinde yürürlükte olan sistemi kuşkusuz *Dışabağımlı Liberalizm* olarak tanımlayabilirim. Ancak bu yeni başlamadı, 1950'den (DP) beri böyle. Emperyalizm günümüzde içeceğimiz sudan, memur maaşına, işçi ücretinden kahveye dek her alanı denetliyor. Türkiye *Liberalleşmek* isterse *Dışabağımlılığını* artırıyorlar, *Dışabağımlılıktan* kurtulmaya çalıştığı sıralarda da, yurt içinde kargaşalıklar, terör, anarşi ve baskıyı arttırıyorlar. Bu kesin. Öyleyse hem Liberalizm hem dışabağımlılık bağdaşmayacağına göre, Türkiye kendine bir yol seçmelidir diyoruz. Yoksa giderek tam bir *Uydu* olunacaktır. Eşit İşe Eşit Ücret'i ABD uygulayamazken, SSCB ve diğer sosyalist ülkeler dıştalarken, içme suyu bile IMF denetiminde olan Türkiye nasıl uygulayabilir, bir düşünelim...

AÇIKLAMALAR/TANIMLAR/NOTLAR

(1) Yöntem açısından yaptığım bu kısa açıklamada kategorilerin ayrıntılı dökümüne girmeyeceğim. Burada Tarihsel ve Diyalektik Materyalizm'i yöntem olarak alıyorum. Bu konuda daha önce ayrıntılı görüş belirtmiştim. İlgilenenler, «Siyasal-Kültür ve Yöntem» (Havass Yayınları, 1982) başlıklı kitabıma bakabilirler.

(2) Aristotle, The Politics, (Sinclair çevirisi) Penguin, 1975, s. 240

(3) Ayrıntılı bilgi için bkz. Plato, The Republic, (Lee çevirisi) Penguin, 1983 (revised) ss: 196-224

(4) Aristo, bk. s. 191

(5) Lewis Mumford, The City in History, Pelican 1961/1979, s. 217.

(6) Mumford, a.g.e. s. 218

(7) Aristo, The Politics, s. 58

(8) Aristo, a.g.e. s: 74

(9) Antik Chalcedon, şimdi İstanbul'un Kadıköy'üdür. Tarihsel olarak mülkiyetin eşitlenmesi fikri ilk kez burada —Kadıköy'de— ortaya çıkmıştır. Chalcedon'lu Phaleas'ı tanıtan Aristo'dur. Aristo en sert eleştirilerini bu düşünüre yöneltmiştir. Ne yazık ki, Aristo'nun Politics'inde anlattıklarından başka fazlaca bir bilgi yoktur hakkında

(10) Aristo, a.g.e. ss: 73-74

(11) Essene, Filistinli Yahudiler tarafından kurulmuş, zühd taraftarı bir kardeşlik örgütü İ.Ö. 2. yy ile İ.S. 2 yy arasında varlıklarını sürdürdükleri varsayılır. Katı disiplinli yaşayışları ve kadınları dıştalayışlarıyla tanınırlardı.

(12) Örneğin Davis ve Moore, bkz. R. Dahrendorf «On the Origin of Inequality Among Men» Social Inequality, Penguin modern sociology readings, Ed. A. Beteille, 1969.

(13) Aynı yerde.

(14) Dahrendorf, a.g.ç. s. 34

(15) Dahrendorf, a.g.ç. s. 36

(16) Dahrendorf, a.g.ç. s. 42

(17) Burada çok ilginç bir belgeden söz etmeden geçemeyeceğim. Çok uzun yıllar Osmanlı topraklarında ve Rusya'da yaşamış olan ve Esquire ünvanı sahibi W. Eton adlı bir İngiliz, 1799'da ikinci baskısı yapılan kitabına —A Survey of the Turkish Empire— yazdığı önsözde, o yıllarda Fransa'da yaygınlaşmış olan Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik gibi kelimelerin aynen İngilizceye alınmış olmasından duyduğu sıkıntıyı dile getirmiştir. Burada W. Eton, «Eşitlik denildiğinde, gerçekte hükümdarları öldürme ve doğuştan ve eğitimsel olarak üstün sınıflardan olanları yerlerinden alaşağı etme hakkının anlaşıldığını olaylar bize göstermiştir,» diyerek bunları benimseyenleri kınamaktadır. Bu saygıdeğer İngiliz asilzadesini kızdıran Eşitlik kavramı ise günümüzde tam tersine, egemen olmayanların ezilmesi anlamına gelmektedir, dense yeridir. Bkz: W. Eton, London. Printed for T. Cadell, jun. and W. Davies, in the Strand 1799, s. 15.

(18) Çelişki üzerinde çok tartışmalar yapılmış bir kategoridir. Baş çelişki, tali çelişki vb. gibi ayrımların yanı-

sıra Uzlaşır ve Uzlaşmaz çelişki gibi yorumları da vardır. Burada sözü edilen Çelişki zıtları biraraya getiren Çelişkidir. Bu olmaksızın hiçbir Birlik kurulamaz. Çelişkisiz Birlik yoktur, olamaz. Çelişkili Birlik'de belirleyen ve belirlenen taraflar vardır. Bundan Determinizm (Gerekircilik) ilkesi izlenir ve tanınır. Bu diyalektik Çelişki'yi kozmozdan ve yaşamdan çıkarıp atmak mümkün değildir. Çünkü bunu yapabilmek için kozmozun dışına çıkılmak ya da Çelişki'yi bunun dışına atmak gerekir ki, olanaksızdır. Kır-Kent, Kafa-Kol emeği ve Kadın-Erkek ayrımcılığı gibi konularda varolduğu kabul edilen Çelişkiler ise, toplumsal-tarihsel işbölümünden doğan Yabancılaşma sorunsalıyla doğrudan bağlantılıdırlar. Bunlar Antagonizma niteliğindeki karşıtlıklardır ve Yabancılaşmayı ortaya çıkaran koşullarda meydana gelecek dönüşümlere bağlı olarak çözümleneceklerdir. Yoksa, hayatı yapan çelişkinin kesin ve mutlak olarak ortadan kaldırılacağını düşünmek —bir anlamda saf çelişkisiz toplum düşünmek— ütopyadır. Böylesi bir akıl yürütme, örneğin herhangi bir gücün (agent anlamında) Mekan'ı Zaman'dan ayırabileceğini tasarımlamak kadar abestir (absurd).

(19) Örneğin Bryce 1893'de bu görüşü savunmayı başlatanlardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz: W. G. Runciman «The Nature and Types of Social Inequality» Social Inequality, a.g.e. s: 48-49

(20) Örneğin İngiltere'de Low-Church/High Church ayrımı vardır. Yani Alt Kilise/Üst Kilise ayrımı. Din, özellikle Katolisizm, Eşitliğin tamamen dışında ama hayatın bilfiil içindedir. Din'de Eşitlik ve Eşitsizlikler konusunda özellikle Tawney'in ünlü kitabı, Din ve Kapitalizm'in Yükselişi (Religion and the Rise of Capitalism) bakılabilir. Penguin 1926/1975.

(21) G.D.H. Cole, «British Trade Unionism Today» bkz. Runciman a.g.e s: 52

(22) «Coequal» İngilizce müşterekliği olan, denkliği olan anlamına gelmektedir. Türkçeleştirirken Ortak ya da Ortaklaşan ya da iştirak eden (eşitliğe) anlamlarıyla birlikte düşünerek kullanıyorum. Coequals ile Elit (Seçkinler) farklı olgulardır. Elitler, kanımızca, Coequals olanların arasından çıkmaktadırlar.

(23) Hiyerarşi ve Poliyarşi (Çoklu/çoğullaşmış erk) kavramını ilk kullananlar Dahl ve Lindblom'dur. Bkz. Comparative Politics, Almond-Powell, Little Brown, 1978, ss: 57-58.

(24) Almond-Powell, a.g.e, s. 58-59

(25) W.J.H. Sprott, «Human Groups,» Pelican, 1969, s. 28-29

(26) S. Ossowski, «Different Conceptions of Class,» Social Inequality, a.g.e. ss: 88-89. (Ossowski, SSCB'de sınıfların ve katmanların konumunu tartışan Marksist bilimadamlarından biridir.)

(27) David Cohen and Marvin Lazerson, «Education and the Corporate Order» The Capitalist System. Ed. Edwards, Reich, Weisskopf. Prentice Hall, ss. 183-188. Ayrıca ABD'de eğitimde eşitsizlik konularını ve hiyerarşiyi işleyen şu çalışmalara da bakılabilir: Unequal Education and the Reproduction of the Hierarchical Division of Labor, by Samuel Bowles; How the school System is Rigged for Failure by Florence Howe and Paul Lauter. (aynı toplu çalışmada).

(28) Milton Friedman, Capitalism and Freedom, Chicago, 1962. Bunun İngilizcesini de koymakta yarar vardır. «to each according to what he and the instruments he owns produces.»

(29) «Aşağı yukarı Heraclitus'dan bu yana, her nesnenin değişim halinde olduğu bilinmektedir. Thales, Anaximander, Anaximenes de en azından sezi aracılığıyla bu durumu fark etmişlerdi. Basit gözlemle bile duyumlanabilen bir durumdur bu. 'Her nesne değişim halindedir' dediğimiz zaman bu bir Tümel önermedir.

Hiçbir nesne Değişim'den kopuk ve yalıtlanmış değildir, olamamaktadır... Her (tekil) nesne asla 'Değişimsiz' olamamaktadır. Dolayısıyladır ki, Değişim de her (tekil) nesne-siz olamaz... Tekil-Tümel Özdeşliği ortadan kaldırılamadığı için 'Fark' da kaldırılamaz. Bu özdeşliği Madde-Hareket bağlantısında izleriz. Hiçbir güç tekil maddeyi, tümel Hareket (Değişim)den ayıramaz, koparamaz, yalıtlayamaz. Bunu yapabilmek için Kozmos'un dışına çıkmak gerekir ki, bu imkânsızdır. Çünkü böyle bir 'Dış' yoktur.» Bkz. A. Altındal, Siyasal-Kültür a.g.e. s: 135-36-37-39. (Ayrıntılı bilgi için Yöntem bölümüne bakılabilir).

(30) Sprott'un da gösterdiği gibi Ben'in tam anlamı için toplumsal ilişkilere ihtiyaç vardır... Ve rekabet birlikte-çalışmayla (cooperation) çatışır. (Competition conflicts with cooperation) Bkz. Sprott, a.g.e. ss:26-28.

(31) Standartizasyon'un Türkçe tam bir kelime karşılığı yoktur, fakat açıklama yoluyla anlatılmaktadır. Buna göre en kestirme açıklamalarıyla standartizasyon şöyledir. «Ürünlerin nitelik eşitliğini ve tip birliğini sağlama... Ürünleri tiplere ayırma, aynı nitelikte ve tipte olanlarını biraraya toplama işlemidir. Hemen tüm alanlardaki ürünleri belli normlara uydurma zorunluluğu vardır, yoksa karışık nitelik ve tipteki ürünler birarada satılamaz. Standartlama aynı zamanda çeşitlerin azaltılarak üretimin en çok alıcısı olan çeşide yönelmesini de sağlar» Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi, cilt. 6, s. 165.

(32) Webster's Third New International Dictionary, Vol. 1976, s. 2223. İngilizcesini koymakta yarar görüyorum. «Something that is set up and established by autority as a rule for the measure of quantity, weight, extent, value, or quality.»

(33) Osmanlı padişahlarından II. Beyazıd, kendini Otokrat olarak nitelendirmekteydi ve tüm emirlerinde ve res-

mi yazışmalarda bu niteliğini, adının önüne yazdırırdı.

(34) 27.5.1949 tarih ve 7217 sayılı Resmi Gazete'de ve Düstur cilt: 30, s. 1019'da yayınlanan resmi metin.

(35) Burada ünlü Dewey'i anmakta yarar var. Bu ünlü düşünüre göre, Evrenselleştirme gerçekte sosyalizasyondur, iyiye katılanların arasında. Öyleyse iyi tek tek değil, evrensel olarak ele alınabilir. Ve önerilebilir. Çünkü toplum birleşmedir. Moral yasaları ve hedefleri evrenselleştirmenin yolu iletişimden, paylaşımdan ve ortak katılımdan geçer. Bkz. John Dewey, Reconstruction in Philosophy, Mentor, 1950, ss. 160-1.

(36) «And the Lord was with Joseph, and he was a lucky fellow» Genesis 39:2. Lazarus, günümüzde özellikle yoksul zenci anlamında kullanılır.

(37) Tawney, a.g.e. s: 33. Tawney'e göre Kilise geniş anlamında, Hıristiyan Commonwealth'i dar anlamında ise tanrı tarafından oluşturulmuş bir hiyerarşinin temsilcisidir. Bunların ikisi birlikte tüm hayatı kapsarlar ve Kilise'nin otoritesi nihai ve kesindir.

(38) Bu pazarların İngilizcedeki karşılığı, «Equitable Labor Exchange Bazaars or Offices»dir. Ütopistlerin alışverişte parayı ortadan kaldırmak hayaliyle giriştikleri bir atılımdır. Bunların kurulmalarıyla dağılmaları nerdeyse bir olmuştur. Bu büyük fiyaskodan sonra Owenci görüşler İngiltere'de etkisini yitirmiştir denebilir. Bu konuda bkz. ME. Col. 8, Progress, 1977, ss: 129-130-131 ve 554. Ayrıca bkz. England in the 19. Century by David Thomson, Pelican, Vol. 8. ss. 50-53 vd. 1962

(39) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ME. Col. Vol. 6, Progress, 1976, öz. ss. 192-212 vd.

(40) Bkz. United Nations System and Elimination of Discrimination Against Women. Uluslararası Kadın Yılı (1975) Dünya Kadın Yılı Belgesi.

(41) İmzalanıncaya kadarki gelişmeyi resmi (ABD) belgelerinden izlemek isteyenler için bkz. FAIR LABOR STANDARDS ACT AS AMENDED IN 1963. Act of June 25, 1938, as amended by Fair Labor Standards Amendments of 1949 (Public Law 393, 81st Congress), effective January 25, 1950, and by FLSA of 1955 (Public Law 381, Ch. 867. 84th Congress, 1st session), approved August 30, 1957, effective November 28, 1957; amended by P.L. 85-750, approved August 25, 1958; by the Judical Review Act, P.L 85-791, approved August 28, 1958; by the FLSA of 1961, P.L. 87-30, approved May 5, 1961, effective September 3, 1961; and by the Equal Pay Act of 1963, approved May 28, 1963, to become effective one year from the date of its enactment... Equal Pay for Equal Work/Federal Equal Pay Law of 1963, Summary of State Laws, pub, BNA, 1963 Washington.

(42) Bu konuda ayrıntılı çalışma yapılmıştır. 1980'e kadar hangi sol örgütlerin bu sloganı benimsediklerinin ayrıntılı dökümü için bkz. «Eşit İşe Eşit Ücret mi?» Sibel Özbudun, Süreç Siyasal-Kültür Dergisi, sayı 1, 1980, s. 30-43. Yakın dönemde ise bu standart Bülend Ulusu hükümetinin programında yeraldı ve iş hayatına geçirilmesi için çalışmalarda bulunuldu.

(43) Cumhuriyet, ss. 1-11. 3 Haziran 1983.

(44) Bu konuda daha önce yayınladığımız bir eleştiri için bkz. «Eşit İşe Eşit Ücret Üzerine» A. Altındal, İktisat Dergisi, sayı 224-225, Temmuz-Ağustos 1983, ss. 32-33.

(45) ABD'de bu ünlü sloganın çöküşü gerçekte 1920'lere kadar iner. Tartışmalar özellikle New-Deal döneminde iyice alevlenir. Çoğunluğunu iktisatçıların oluşturdukları bir grup aydın ve bilimadamı 1935'de «Laissez Faire» siyasetinin çöküşünü resmen açıklarlar. Bunlardan Means, bu çöküşe neden olarak, topluma daha yüksek bir yaşam standartı sunulmalıdır diyenlerin, piya-

sadan devlet denetimini kaldırtarak, ülkenin iktisadi hayatında atomistic görüş yerine endüstriyel örgütlenmelere gidişi gösterir, bir deklarasyonla. Bkz. American Capitalism, Its Promise and Accamplisment by Louis M. Hacker, Anvil 1957, Document No. 25, ss. 164-167 «Welfare» (Sosyal Devlet) tezinden gerçekte kimlerin yararlandıklarını ve bunun da, son tahlilde bir manipülasyon olduğunu ve gerçekte eşitsizliğe hiç mi hiç dokunmadığını açıklayan önemli bir çalışma için bkz. «Who Fares Well in the Welfare State» by Richard C. Edwards, The Capitalist System, a.g.e. s: 244-251

(46) The Affluent Society, by J.K. Galbraith 1968, Pelican, ss. 214-215-216.

(47) Galbraith, a.g.e., ss. 76-77

(48) The Capitalist System, a.g.e., s. 214

(49) a.g.e., s. 215

(50) Bu küçük kitapçığı çeşitli istatistik tablolarıyla doldurmak istemiyorum. Özellikle kadınların uğradıkları eşitsizlikleri ABD'de ve Avrupa'da gösteren binlerce yayın vardır. Kısaca iki kaynak göstereyim, dileyenler bunlardan izlesinler ücret, cinsiyet, renk, eğitim, evlilik vd. ayrımları. Evli kadın işçiyle, evli olmayan; çocuklu-çocuksuz; 18-24 yaşta 40-44 yaşta vd. gibi konularda ortaya çıkan zenci-beyaz, Meksikalı-Avrupalı-Asyalı ayrımları için de bu kaynaklara başvurabilir. ABD için bkz: Women in the Labor Force by James A. Sweet, Seminar Press, 1973. Avrupa için bkz: Ministere de l'Emploi et du Travail - Commission du Travail des Femmes- Rapport d'Activite VIII, 1982 Bruxelles.

(51) Women of EEC Still Not Equal with Men in Pay, IHT. 27-28 January 1979, s. 5.

(52) Eşit işe eşit ücreti manipüle ederek büyük sermaye nasıl daha fazla kâr sağlar bununla ilgili bilgiler için solcu olmayan iki araşırmacının kitabını salık vere-

lim: Women's Rights, Anne Coote and Tess Gill. Penguin Special, 1974 ss. 20-30.

(53) Labor Economics and Labor Relations, Lloyd G. Reynolds (Yale) 6th Edition, Prentice - Hall, 1974 ss: 170-171.

(54) a.g.e. 442-443.

(55) Aytunç Altındal, Türkiye'de Kadın, 3. Baskı Havass, 1980, s. 20 The Financial Times Monday November 15, 1976 p. 9.

(56) Cumhuriyet, SODEP'İN YANITI, 12 Ağustos 1984, s.7.

(57) Ücret, Fiyat ve Kâr, Karl Marks, Sol Yay. 2. baskı, Ankara, 1966, s. 62

(58) İŞ YASALARI, Derleyenler Prof. Dr. Rüçhan Işık. Y. Doç. Dr. Nurhan Süral, Ank. 1983, s. 49

(59) İŞ HUKUKU, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ, İst, 1981, ss. 91-92.

(60) Yeni Anayasa, Yasa Yay. 1982, s. 46.

(61) İş Yasası ve İlgili Tüzükler Yasa Yay. 5. Baskı, 1978.

(62) Text of Senate Labor Committee's Report No 176, 88th Congress, 1st Session, May 13, 1963.

(63) Text, a.g.e. s. 102-103

(64) Text, a.g.e. s. 103 (Not: Tüm tartışmalar için bu rapora ve diğer belgelere bakmak gerekir. Önemli olan ABD'de devlete hakim olan tekelci sermayenin denetiminde faaliyet gösteren söz konusu komitenin bu raporu ve tasarıyı oybirliğiyle kabullenişi daha sonra da yürürlüğe sokturuşudur.)

(65) Text of House Labor Committee's Report HR. Report No. 309, 88th Congress, 1st, Session, s. 91.

(66) Text a.g.e., s. 93

(67) ABD'nin dünyaca ünlü en geniş kapsamlı İngilizceden İngilizceye sözlüklerinde Labour-Power işgücü maddesinin bulunmayışı/bulundurulmayışı rastlantı değildir

(68) Türkiye'de de işçiye, İŞGÜCÜ denmesi özellikle Ha-

cettepe ve ODTÜ'lü bilimadamları arasında yaygındır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: A. Altındal, Siyasal Kültür a.g.e. 59-60-63.

(69) Capital, a.g.e. s. 167 (Tür: 260)

(70) Capital, a.g.e. s, 164 (Tür: 256)

(71) Capital, a.g.e. s, 207 (2. Baskıya Marx tarafından eklenen dipnot)

(72) Marks'ın Almanca olarak **Arbeitskraft oder Arbeitsvermogen** diye tanımladığı İşgücü İngilizceye **Labour-power** olarak çevrilmiştir. Ama bu (İngilizce) çeviri Almancasını tam olarak karşılamamaktadır. Aynı durum Türkçe için de geçerlidir. Biz burada ayrıntıya girmemek için kısaca **işgücü** dedik. Almanca anlamına göre kelimeyi her insanda bulunan çalışma/iş yapabilme gücü; kapasitesi ya da iş üretebilmek için gerekli emek olarak çevirmek gerekir. İşgücü denildiğinde okurun bu hususu dikkate alması gerekir.

(73) Capital, I. Progress, 1974, s. 54.

(74) Capital, I. a.g.e. s, 504

(75) MESW. ss. 65-68-69 (Introduction by Engels to wage Labor and Capital by K. Marx, 1891).

(76) Ücret, Fiyat, Kâr, s. 58.

(77) Anti-Dühring, F. Engels, s. 128-129.

(78) MESW, ss. 210-211, Ayrıca bkz. 222, 228, 229.Ayrıca Gotha Programı Eleştirisi.

(79) Toplumda Kadının Rolü, Lenin, ss. 54-55.

(80) ABD'de özellikle Askeri alandaki ücret, cinsiyet, renk, dil, din, ırk ayrımlarından doğan eşitsizlikleri tanımak için bkz: Militarism, Special Issue, by STAMP, SUNY-BINGHAMTON N.Y. 1984.

(81) Affluent Society, by Galbraith a.g.e. s: 74.

(82) Bu konu için ayrıntılı bilgi isteyenler R. Khalfina'nın «Propriété Personelle en URSS, Progress, 1976.» başlıklı kitabına bakmalıdırlar.

(83) The Notions of Strata and Class in Socialist Society, 1967/1969 A. Beteille a.b.e. s, 135 vd.

(84) Gaetano Mosca, Siyasal Doktrinler Tarihi. Prof. Mosca şöyle açıklıyor: «Bugün sosyalizm konusunda bazı ayrıntılar (nüans) vardır ve sosyalizmle komünizm birbirlerinden başka sayılmaktadır. Lenin'e göre bütün üretim araçları Devlet elinde olduğu ve herkes onun hesabına çalıştığı, bununla birlikte devlet emekçiye, üretimin niceliğine ve niteliğine göre ücret verdiği zamandır ki tam sosyalizmden söz edilebilir. Komünizmde burjuva ahlaksızlığının son izleri de kaybolur ve emekçiye, ihtiyaçlarına göre ücret verilir.» s. 193.

(85) Human Nature by Vernon Venable A. Knoff, N.Y. 1945, s. 174 (L. Feuerbach üzerine, K. Marx)

(86) On the Way to Classless Society, by Richard Kosolapov, Social Sciences 1 (7) 1972, s 61 (Lenin, Col. V. 32, s. 272). Kosolapov, SSCB'de 1970'lerde başlıca iki sınıf (işçi, köylü) ve aydınlar bulunduğu görüşünü savunan Sovyet bilimadamlarındandır.

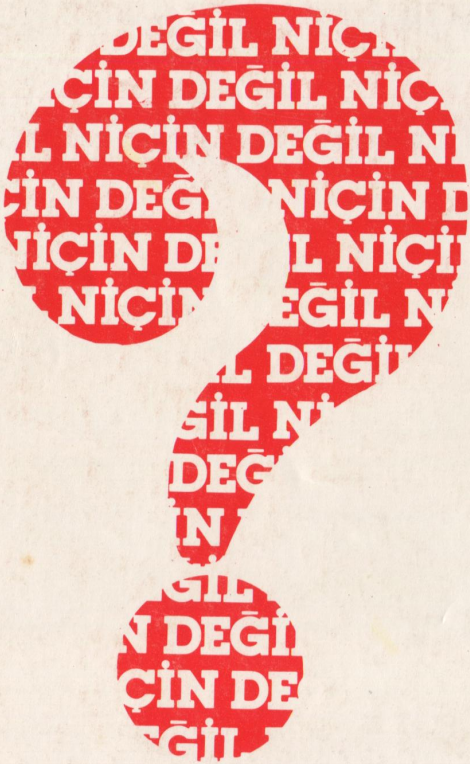
(87) Anti-Dühring, F. Engels, 114; Feuerbach, 448.

(88) Principles of Political Economy by John Stuart Mill, Longman, 1881, 242. (Alıntı kitabın orijinal baskısındandır).

(89) Mill, a.g.e. s, 237.

(90) Örneğin Robert Nisbet bunlardan biridir. «The Pursuit of Equality» Public İnterest 1974, s. 104, cf. Martin Rein, Social Science/Public Policy 1976, s. 140.

(91) Marx, Second Thesis on Feuerbach. (Venable, a.g.e. s, 197).

DEĞİL NİÇİ
ÇİN DEĞİL NİÇİ
L NİÇİN DEĞİL Nİ
İN DEĞİ NİÇİN D
İÇİN DE L NİÇİ
NİÇİN EĞİL N
L DEĞİ
İL N
DEĞ
İN
İL
N DEĞİ
ÇİN DE
ĞİL

150 TL.